МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ

„ГАВРИЛО РОМАНОВИЧ ДЕРЖАВИН“

СВЕТИ НИКОЛЕ – БИТОЛА

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ФАКУЛТЕТ ЗА ПРАВНИ НАУКИ

СТУДИСКА ПРОГРАМА: КАЗНЕНО ПРАВО

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

ПОВРЗАНОСТ НА ТЕРОРИЗМОТ И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

СТУДЕНТ: НИКОЛА ДИНЕВСКИ

БРОЈ НА ИНДЕКС: М 207005

МЕНТОР: ПРОФ. Д-Р. ВАСКО СТАМЕВСКИ

Свети Николе, 2022

АПСТРАКТ

Предмет на магистерскиот труд е да се укаже на концептот, карактеристиките и заемното односот меѓу тероризмот и организираниот криминал. Тероризмот е форма политичкото насилство насочено против државата и нејзините институции, додека од друга странски организиран криминал е облик на криминална активност кога се карактеризира со организиран пристап кон извршување на кривични дела, врски со претставници државни органи, инфилтрација во правните економски текови и комбинации криминални методи и методи на работење на современите деловни корпорации. Што во суштина нивно раздвојување е мотивот што е идеологијата на тероризмот, додека кодот е организираниот криминал остварува профит. Целта на магистерскиот труд е да укаже сериозноста на безбедносниот проблем што се јавува кога се организира тероризам криминалот меѓусебно се поддржуваат, но и да укажуваат на сличности и разлики помеѓу овие две појави.

Клучни зборови: врска, тероризам, организиран криминал, сузбивање.

SUMARRY

The topic of this thesis refers is to point to the term, characteristics and mutual relations between terrorism and organized crime. Terrorism is a form of political violence that is directed against the state and its institutions, while on the other hand organized crime represents a form of criminal activity characterized by an organized approach to the commission of criminal offenses, connections with representatives of state authorities, infiltration into legal economic trends and a combination of criminal methods and methods of operation modern business corporations. What essentially separates them is the motive behind ideology in terrorism, while in organized crime the gain of profit. The aim of this master work is to point out the seriousness of the security problem that arises when terrorism and organized crime support one another, but also to point out the mutual similarities and differences between these two phenomenals..

Key words: relation, terrorism, organized crime, suppression.

СОДРЖИНА:

ВОВЕД 7

1. МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕ 9

2. ПРОБЛЕМ, ПРЕДМЕТ И ЦЕЛ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО 10

3. ХИПОТЕЗИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО 11

4. МЕТОДИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО 12

5. ОПРАВДАНОСТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО 13

ПРВ ДЕЛ 14

1. ТЕРОРИЗАМ 14

1.1. Етиологија на современиот тероризам 14

1.2. Концептот на тероризам 15

1.3. Карактеристики на тероризмот 19

2. ТЕРОРИЗМОТ ВО МЕЃУНАРОДНОТО ПРАВО 23

3. ТЕРОРИЗМОТ ВО ЗАКОНОДАВСТВОТО НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА 28

4. КЛАСИФИКАЦИЈА НА ТЕРОРИЗМОТ 30

4.1. Убиствен тероризам 32

4.2. Самоубиствен тероризам 32

4.3. Еколошки тероризам 34

4.4. Нуклеарен тероризам 35

4.5. Биолошки тероризам 36

4.6. Хемиски тероризам 37

4.7. Сајбер тероризам 38

5. ОРГАНИЗАЦИСКА СТРУКТУРА НА ТЕРОРИСТИЧКИ ГРУПИ 39

6. БОРБА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМОТ 40

6.1. Закон за ограничување на располагањето со имот со цел спречување на тероризам 40

6.2. Кривични истраги за терористички акти 42

ВТОР ДЕЛ 45

1. ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ 45

1.1. Етиологија на организираниот криминал 45

1.2. Концептот на организиран криминал во теорија 51

1.3. Карактеристики на организираниот криминал 52

2. ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ ВО МЕЃУНАРОДНО ПРАВО 55

3. ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ ВО ЗАКОНСКИТЕ РЕШЕНИЈА НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА 56

4. АКТИВНОСТ НА ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ 58

5. СТРУКТУРА НА ОРГАНИЗИРАНО РАБОТЕЊЕ НА КРИМИНАЛНИ ГРУПИ 64

6. БОРБА СО ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ 66

ТРЕТ ДЕЛ 72

1. ВРСКА МЕЃУ ТЕРОРИЗМОТ И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ 72

2. СЛИЧНОСТИ НА ТЕРОРИЗМОТ И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ 75

3. РАЗЛИКИ МЕЃУ ТЕРОРИЗМОТ И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ 76

4. ПОВРЗАНОСТ НА ТЕРОРИЗМОТ И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ 82

5. ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ СО АКТИВНОСТИ НА ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ 86

6. СТРАВ ОД ВРСКАТА МЕЃУ ТЕРОРИЗМОТ И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ 88

7. НАРКО ТЕРОРИЗАМ 91

ЗАКЛУЧОК 93

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА 95

ВОВЕД

Современиот свет се карактеризира со постоење на различни видови безбедносни закани. Феномените на безбедносни закани еволуирале со текот на годините од феномените на природата потеклото, како што се земјотреси, поплави, пожари итн., за да денес главна закана по безбедноста стане феномен од техничко-технолошка природа, односно развој на нуклеарната оружје, организиран криминал и тероризам.

Тероризмот и организираниот криминал се сами по себе најсериозните безбедносни закани и на национално и на меѓународно ниво. Посебен проблем се јавува кога ќе се појават овие два безбедносно-загрозувачки феномени тие се проникнуваат, се надополнуваат и поддржуваат едни со други.

Како еден од доминантните видови безбедносни закани, тероризмот претставува форма на политичко насилство кое се карактеризира со поттикнување страв кај население, слабеење на државната моќ и предизвикување недоверба во неа, се со цел да се промовираат сопствените идеолошки ставови. Со други зборови, тероризам претставува организирано насилство врз невини цивили, за да се постигнат целите и да се прокламира идеологијата на терористите.

Од друга страна, организираниот криминал е еден од најразвиените и најсофистицираните видови криминални активности. Организирано криминалот е особено погоден од нестабилните области, односно областите во општествено економска транзиција. Ова, се разбира, не значи дека развиените земји се имуни на ова криминална активност. Организираниот криминал е толку развиен што не познава државни граници.

Согласно наведеното, самиот труд е поделен на три тематски целини. Во првиот дел се зборува за тероризмот, односно обидите за дефинирање на тероризмот, карактеристики на тероризмот и законодавството поврзано со тероризмот. На крајот од првиот дел од трудот се дискутираат теми поврзани со класификацијата на тероризмот,

начинот на организирање терористички групи и делување на спречување терористички акти.

Вториот дел од трудот е посветен на организираниот криминал каде што се третира различни научни и правни дефиниции за организираниот криминал, се објаснуваат главните карактеристики на оваа појава со укажување на штетните последици кои се причинети од неа.

Имајќи предвид дека темата на трудот, но и неговата цел е односот меѓу тероризмот и организираниот криминал, последниот дел од трудот ќе ја прикаже нивната врска, сличности и разликите меѓу тероризмот и организираниот криминал, како и областите на активност кои се заеднички за овие две негативни општествени појави.

1. Методологија на истражувањето

За самото научно истражување потребно е да се применат соодветни научни методи. Во рамките на овој дел ќе биде направено едно презентирање и преставување на методолошкиот пристап кој ќе биде искористен за изработката на овој магистерски труд. Посебно во овој дел на трудот ќе биде разработен проблемот на научното истражување, предметот на научното истражување, како и целта на научното истражување. Основните категорични концепти на научното истражување се манифестираат преку начините на изработка на трудот, преку оправданоста за изработка на темата, како и соодветното дефинирање на главната, но и на помошната хипотеза на истражувањето. Во борбата против тероризмот и организираниот криминал секаде во светот па и кај нас се користат и посебни истражни мерки. Со овие мерки директно се засегаат правата и слободите на човекот, па затоа посебно е важно да се истакне дека за примената на истите треба прецизно и јасно да е одредено како ќе се спроведуваат за да не дојде до непотребно навлегување во приватноста на граѓаните со следење на комуникациите и непотребно и неосновано прекршување на загарантираните уставни и законски права и слободи што ги имаат граѓаните. Организираниот криминал поради неговите карактеристики наложува потреба од негово постојано следење и проучување со соодветни научни методи. Методологијата на истражувањето на појавните форми на организираниот криминал и тероризам се соочуваат со повеќе проблеми. Во РСМ покрај неоткриениот криминал, и кај голем број дела што влегуваат во „познатиот" криминал останува непознато нивното (не)организирано извршување, зашто статистиката едноставно не ги регистрира податоците за заедничко извршување на казнените дела.

2. Проблем, предмет и цел на истражувањето

Проблем на истражувањето

Во рамките на магистерскиот труд детално се согледува организираниот криминал и тероризмот и нивната поврзаност и различност. Проблемот на истражувањето всушност се поврзува со утврдувањето на причините за функционалноста, односно нефункционалноста на сите државни структури со што доаѓа и до поврзаност и помеѓу криминалните структури и државните функционери. Науката и научните истражувања имаат и други објективни причини за избегнување на оваа осетлива тема. Организираниот криминал и тероризмот се најнапред тешки за единствено дефинирање и со тоа за делимитирање на предметот на истражување. Нивните појавни форми мутираат, приспособувајќи се на условите на пазарот, на политичките околности и воопшто на состојбите во државите. Заинтересираноста за организираниот криминал и тероризам во светот е резултат и на тоа што тие сè повеќе и повеќе стануваат транснационални и во некои случаи претставуваат глобална закана. Освен тоа во деведесеттите години од минатиот и почетокот на дваесет и првиот век постои зголемена софистицираност во извршувањето на кривичните дела што се поврзани со глобалната трговија со дрога, зголемување на криминалот што е поврзан со компјутери и шверцувањето на радиоактивен нуклеарен материјал. Со се поголемата појава на овие криминални дејствија доаѓа и до се поголема поврзаност помеѓу нив, односно нивно меѓусебно помагање и полесно остварување на нивните цели.

Извршена е анализа и дефинирање на основните поими на истражувањето, терминолошките дивергенции за тоа што претставува тероризмот и организираниот криминал, дефинирани се воените и невоените закани, што е организираниот криминал, што тероризам, објаснети се неговните импликации врз безбедноста, објаснет е системот на организирација на невните криминални структури, дефинирани се појавните облици и фактори кои ги олеснуваат невните активности, а извршено е анализирање на нивната поврзаност.

Предмет на истражувањето

Предметот на истражување на магистерскиот труд е организираниот криминал и тероризмот како современи облици на криминал кои заради полесно остварување на нивните цели се потпомагаат т.е. се поврзуваат и дејствуваат заедно. Со што стануваат поголема и потешко за откривање закана не само за една држава, туку тоа дејствување веќе стана транснационално и глобално.

Цел на истражувањето

Цел на истражување е со анализа на поврзаноста, односно на сличностите и разликите помеѓу тероризмот и организираниот криминал да ги утврдиме сличностите и разликите за да може во понатамошната борба против овие криминални дејствија полесно да се разбере нивноте меѓусебно дејствување со што ќе се олесни истрагата врз таквите се поприсутни криминали. Воедно ќе се разберат и посебно карактеристиките на организираниот криминал и на тероризмот, како одделни криминални акти кои дејствуваат и самостално.

3. Хипотези на истражувањето

Главна хипотеза на истражувањето

Во истражувањето тргнавме од хипотезата да се согледаат и проценат импликациите на организираниот криминал и тероризам и нивната поврзаност врз безбедноста , или поточно до кој степен, тероризмот и организираниот криминал, како невоена закана имплицираат состојба на небезбедност и влијае на дестабилизација на државите.

Помошни хипотези

- Се претпоставува дека мегу организираниот криминал и тероризмот постојат голем број сличности.

- Се претпоставува дека анализите ќе дадат важна информации во врска со организираниот криминал кои ќе можат да придонесат за негова превенција и сузбивање.

- Се претпоставува дека анализите ќе дадат важна информации во врска со тероризмот кои ќе можат да придонесат за негова превенција и сузбивање.

Сите овие хипотези на истражувањето, главната и помошните хипотези за потребите на трудот треба дополнително да бидат разработени и развиени. Оваа разработка и развивање на хипотезите ќе биде направена во согласност со општите концепции на магистерскиот труд. Ќе бидат искористени неколку индикатори кои треба да овозможат тестирање на вака поставените хипотези на истражувањето.

Така во оваа смисла ќе биде направено соодветно консултирање на стручна и научна литература која се однесува на потесната проблематика, ќе бидат разгледани регулативите на национално и меѓународно ниво, ќе се разгледаат моделите и механизмите кои се применуваат во практиката, и ќе биде извлечен соодветен теоретски заклучок.

4. Методи на истражување

За изготвувањето на магистерскиот труд ќе бидат искористени неколку научни методи, кои се од помош во оформувањето на методолошките техники на истражување. Ќе бидат искористени такви научни методи кои имаат своја посебност и значење за општествените науки.

Во овој труд е користен методот на теориска анализа и истражувачката метода. Своја примена наоѓаат и методите на анализа, синтеза, индукција, дедукција, историски и

компаративен метод. Од техниките за истражување е користено споредување на карактеристики, цели и дејствување на тероризмот и организираниот криминал за потребите на ова истражување, во кој постојат зададени хипотези.

5. Оправданост на истражувањето

Овој магистерски труд има јасно поставена научна и истражувачка оправданост.

1.1 Научната оправданост на самото истражување се согледува во потребата од систематизирање на научно – теоретските сознанија за детална состојба за улогата на организираниот криминал и тероризмот. Дополнително преку изработката на трудот се очекува да се збогати стручната литература која го разработува прашањето на поврзаност на организираниот криминал и тероризам, а со тоа и ќе се осознаат многу нови активности на сите криминални групи.

1.2 Истражувачката оправданост на магистерскиот труд е тесно поврзана со научната оправданост. Едно вака поставено истражување ќе биде од голема помош на сите институции кои се занимаваат со прашањето за организиран криминал и тероризам, како во национални рамки, така и во меѓународни рамки. „Организираниот криминал“ е многу значаен термин кој стана дел од речникот на многу политичари, а исто така и на пошироката јавност. Тој често се применува без јасна референтна точка и всушност е многу неодреден и нејасен. Овој недостаток на јасност, исто така, влијае на релевантните академски дебати.[1] Тероризмот исто така е често употребуван термин кај безбедносните структури кои сакаат навреме да го откријат и спречат и да ги најдат врските преку организираниот криминал со владини функционери.

[1] International review of the Red Cross, Organised crime and gang violence in national and international law, Pierre Hauck and Sven Peterke, volume 92 number 878, June 2010.

ПРВ ДЕЛ

1. ТЕРОРИЗАМ

1.1 ЕТИОЛОГИЈА НА СОВРЕМЕНИОТ ТЕРОРИЗАМ

Комплексноста на тероризмот како модерен безбедносен феномен е под влијание на причините и условите на нејзиното појавување. Неговата повеќекаузална природа се поврзува со објективни и субјективни теризмогени фактори.

Меѓу т.н објективни фактори на настанокот и развојот на тероризмот, најчесто доминираат: одредени амбиентални противречности и заканувачки проблеми на безбедност на поединци или општествени групи, оневозможувајќи го задоволување на основните човечки потреби (непочитување на современите) демократски достигнувања; теророт на политичката моќ над народот или малцинствата; криза на политичките, економските и социјалните институции; неможност за непречено одвивање на манифестации на етнички, верски и расни карактеристики - културни и друго доминација и угнетување; сепаратистички аспирации на групи; хегемоничен претензиите на групата на територијата на друга држава; сиромаштија; дискриминација по различни основи; изразен национал-шовинизам и верски фанатизам; спорови околу границите и државната територија итн.).

Субјективните фактори се екстремистички верувања дека постоечките објективни проблемите можат да се решат само со употреба на насилство: да се добие она што е неправедно ускратено - земја, слобода, човекови права, еднаквост; па повторно да воспостават идентитет, статус или легитимно поседување таму каде што се загрозени или изгубени; да го заштити животот, честа, угледот и опстанокот каде и да е се загрозени или лошо третирани; да ги врати правата, привилегиите и вредностите каде се однесени итн.

Етиолошките фактори на современиот тероризам не можат да се одвојат од терористички цели. Примарната цел на терористите е да го постигнат она што го

прокламираат како интерес и вредности со расположливи средства. Секундарните цели се промоција на прокламираните вредности во земјата и странство, враќање заслужен престиж, создавање подобри животни можности, обезбедување сојузници и пријатели, прогресивно слабеење на противниците итн. Конечно, крајните цели се целосно самоопределување и меѓународно признавање статус (Витакер, 2004: 51-52; Вилкинсон, 2003: 107-138).

Секако, ова се доминантните етиолошки фактори на сегашниот тероризам. Покрај овие, бројни појави, настани, состојби и процеси од животот на поединци, држави и меѓународната заедница придонесуваат за развојот на тероризмот.

1.2. Концептот на тероризам

Тероризмот е една од доминантните форми на глобална закана за безбедноста. Но, и покрај тоа, нема обединета дефиниција на меѓународно ниво за тероризам. Причината за ова по природа се политички, методолошки, правни и концептуален[2] . Она што за едни е тероризам и терористички чин, за други тоа е борба за слобода и легитимна вооружена сила. Исто така постоењето на двојни стандарди во политиката на моќните држави, многу го отежнува создавањето унифицирано разбирање за тероризмот, поточно постоењето на различни интереси на моќните држави кога го дефинираат тероризмот, ги нагласуваат своите приоритети без да сакаат да се ограничат себе во однос на употребата на сила. Проф. Д. Симеуновиќ наведува дека „анализа дефиницијата за тероризам дадена од светската наука покажува колку тие можат да бидат контрадикторни перцепции за истиот феномен ако е сложен и променлив како тероризмот“[3].

Иако во модерната наука не постои единствена дефиниција за тероризам, тоа не значи дека оваа област е недоволно проучена. Напротив, во теорија има многу дефиниции

[2] Р. Гаћиновић , Тероризам у политичкој и правној теорији, Евро-Гиунти, Београд, 2011, стр. 57
[3] Д. Симеуновић, Тероризам-општи део, Правни факултет у Београду, 2009, стр. 36

и обиди за дефинирање на тероризмот, кои можат да се поделат на две главни групи. Тоа се:

1. административни и

2. научни / академски дефиниции.[4]

Административни дефиниции се дефинициите дадени во национални и меѓународни документи, односно дефиниции за тероризмот како кривично дело во кривичните закони на државите и документите со меѓународен карактер [5] , додека научните или академските дефиниции се резултат на научните истражување.

За повеќето автори кои се занимавале со проблемот на тероризмот, појдовна точка при дефинирањето на тероризмот тие го претставуваат стравот и политичката компонента.

За Сејмс Милер, тероризмот е политичка или воена стратегија се карактеризира со употреба на насилство врз лица кои не се борци, односно тероризирање на членови на општествена или политичка група, се со цел да се постигне политички или воени цели, потпирајќи се на насилството и високото ниво на публицитет што е потребно да се создаваат кај широко распространет страв врз целната популација.[6]

В. Вилем Шројдер смета дека тероризмот е системски употребата на теророт како средство за заплашување, додека теророт е употреба на насилство од група со намера да го заплашат населението или власта, се со цел одобрување на нивните барања.

Марта Креншоу смета дека тероризмот е социјално и политичко неприфатливо насилство насочено врз невини луѓе со цел да се постигне психолошки ефект.[7]

[4] Р. Гаћиновић , op. cit., стр. 57
[5] М. Бајагић, Међународна безбедност, Београд, 2012, стр. 85
[6] M. Seumas , Terroism and counter-terroirsm: Ethics and liberal democracy,Oxword:Blackwell Publishing,2009, p. 41-41
[7] Dž. R. Vajt, Тероризам, Alexandria Press, Београд, 2004, стр. 10.

Валтер Лакер го дефинира тероризмот како употреба на насилство врз цел реализација на политички цели, насочени против владите, етничките групи, класите, религија или политички движења.[8]

Џон Хорган верува дека тероризмот е употреба или закана за употреба на насилство како средство за постигнување одреден политички ефект.[9]

За Џесика Стерн, тероризмот е чин на насилство или закана за насилство врз неборци, со цел да се одмазди, заплаши или на друг начин влијание врз публиката.[10]

Војин Димитријевиќ го дефинира тероризмот како „акт на физичко насилство врз предмет кој е избран за да му се предизвикаат силни психички реакции, пред се страв на поширок круг на луѓе, со надеж дека тие ќе помогнат да се одржи или промени однесувањето што е важно и да се постигне политичка цел, доколку таквиот чин не е оправдан со општите интереси кои се определени, независно од него, и ако не се изврши според правилата кои се вообичаени и се однесуваат на социјалните форми на владеење“[11]

Катарина Томашевски смета дека не може да се спомене сеопфатна дефиниција за тероризам бидејќи тероризмот вклучува различни акти на насилство и загрозување на човековите права и човечки животи, како и јавните, односно заедничките и индивидуални стоки.[12]

Драган Симеуновиќ наведува дека современиот тероризам може да се дефинира како „Сложена форма на организирана група и поретко индивидуална или институционална политичко насилство обележано со застрашувачки брахиофизичко и психички методи на политичка борба кои вообичаено се користат во време на политички и економски кризи, а ретко во услови на постигната економска и политичка стабилност на едно општество, тие систематски се обидуваат да постигнат „големи“ цели на несоодветен

[8] М. Бајагић, op. cit., стр. 87
[9] J. Horgan, The Psychology of Terrorism, New York: Routledge, p.1
[10] Р. Кеча, Тероризам-глобална безбједносна претња, Бања Лука, 2012, стр. 22
[11] ibid, стр. 23
[12] К. Томашевски, Изазов тероризма, Београд, 1983, стр. 13–22.

начи,н ја условува пред сè социјалната состојба и историските можности на оние кои како политичка стратегија се заканувааt ".[13]

Радослав Гачиновиќ посочува дека основните карактеристики на тероризмот се „примената" директно организирано насилство кое вклучува атентати, киднапирања, убиства и диверзија, која врши психичко насилство врз масите и предизвикува страв, се со цел да се наметне волјата на општеството".

За Јоргос Игњатовиќ тероризмот е облик на политички криминал, се карактеризира со употреба на непредвидливо насилство со цел да се постигне промена во општество"[14].

Миќо Бошковиќ смета дека тероризмот е чин на организирана субверзивна активности чија цел е да предизвикаат страв, паника и несигурност кај луѓето со цел загрозувавање на безбедноста на државата".[15]

Според Милан Мијалковски, тероризмот е „облик на војна во која доминира невооружената содржина, а вооружените се изведуваат над внимателно одбраните жртви за нивно убиство, привремена или трајна физичка повреда или киднапирања на најбрутален начин за заплашување на индиректна жртва и сл. и со тоа да ја постигнат проектираната цел ".[16]

За Саша Мијалковиќ тероризмот е: „промислен, намерен и често". организирана и систематска употреба на насилство и заплашување за создавање или искористување на атмосферата на страв кај граѓаните и носителите на власта, со цел да се прогласи одредени идеолошки, најчесто политички вредности, цели или интереси и принудувајќи ги државните органи да се усогласат со барањата на терористите, во целите терористите можеби се легитимни, но тероризмот е средство за нивно постигнување кои се незаконски и морално недозволиви".[17]

[13] Д. Симеуновић, op. cit., стр. 79
[14] Ђ. Игњатовић, Организовани криминалитет -други део, Београд 1998, стр. 83
[15] М. Бошковић, Криминалистика-методика, Београд, 1998, стр. 219
[16] М. Мијалковски, Анализа и процена терористичке претње, Безбедност бр. 4/04, Београд, стр. 510
[17] С. Мијалковић , Национална безбедност, Београд, 2011, стр. 220

Од сето наведено може да се заклучи дека тероризмот е употребата на организирано насилство насочено кон невини жртви, кое се карактеризира со екстремна бруталност и предизвикување паника и страв кај населението, се со цел влијание врз носителите на државната власт заради остварување на идеолошко-политички цели на терористите.

Се гледа дека дефиницијата за тероризам се сведува на набројување на елементите кои го карактеризираат, со посебен акцент на предизвикување страв и идеолошко-политички мотивација за дејствување, па тероризмот може да се дефинира како идеолошки мотивиран акт на насилство, односно вид политичко насилство извршено од населението кое создава чувство на страв, несигурност, беспомошност.

1.3. Карактеристики на тероризмот

Политичката мотивација е основна карактеристика на тероризмот и се разликува од другите форми на криминални активности. Тоа во основа е тероризам кампања на насилство, односно начин на војна кој е општествено неприфатлив.[18] Терористите се обидуваат да го привлечат вниманието на домашните и со „актите на насилство врз невините светската јавност, да ја заплашат или придобијат за остварување на интересите и целите кои прокламираат дека истата јавност би вршела притисок врз државата да угоди на барање на терористите.“[19] Постигнување политички цели, а не ориентација кон имотни цели е она што го разликува тероризмот од другите слични облици на криминал однесувања.

Актот на насилство, односно терористички напади, пред сè, претставува свесна и намерна употреба на насилство или закана со насилство. Целите на терористите обично се политички, верски или национални. Цели на терористите можат да бидат легални, но

[18] B. Jenkins, Kidnapping and terrorism, Research Security Administrators Quarterly Seminar, 1974, p. 2
[19] С. Мијалковић, op. cit., стр. 220

начинот и средството кои се користат за да се постигнат се незаконски и општествено неприфатливи. Современиот тероризам се карактеризира со се порадикални цели кои се рефлектираат во уништување на цели етнички, верски или расни групи.[20]

Невините жртви се главна мета на терористите. Терминот „меки цели“ е се користи за укажување на неспособноста на цивилите да се одбранат од терористички напад. Современиот тероризам се карактеризира со голема омраза и бруталност кон целната популација и употреба на насилство, физичко и психичко. Терористички цели нападите можат да бидат селективни, неселективни и типични.[21] Селективни цели се жртвите кои обично се избираат по име поради она што го претставуваат. Ова се претставниците владини агенции, политичари, дипломати, судии, обвинители итн. Тие се неселективни целни жртви кои се нашле на одредено место во одреден момент, односно на место на кој бил нападнат од терорист. Терористите не се грижат за социјалните, верските и етнички статус на овие жртви, важно е да имаат што повеќе жртви. Типични цели претставуваат комбинација од селективни и неселективни цели. Имено, тие се типични целни жртви кои припаѓаат на одредена верска, етничка, расна група, но не се избрани по име. „Конкретни жртви на напад - непосредните цели се користат за заплашување на другите“, на кои терористите се обраќаат во обид да ги доведат во тешки состојби на паника и страв и други форми на ментални нарушувања.“[22] Цели на терористички напади можат да бидат и објекти како што се објектите на дипломатско-конзуларните претставништва, војската и полицијата објекти, туристички објекти, хотели, транспортни средства и др.[23]

Психичкото влијание врз населението е едно од најважните карактеристика на тероризмот. Тероризмот е најнасилната форма на психологија војувањето и неговото психичко влијание е многу поголемо од физичките ефекти.[24] За време на терористички напад, терористите се обидуваат да предизвикаат што е можно повеќе болка и страдање врз директни жртви, како и лица кои претставуваат „секундарни жртви“, т.е семејството и

[20] М. Бајагић, op. cit., стр. 96
[21] С. Мијалковић, op. cit., стр. 226
[22] М. Бајагић, op. cit., стр. 92
[23] G. Chaliand, A.Blind, The History of Terrorism From Antiquity to al Qaeda, Los Angeles, 2007, p.8
[24] G. Chaliand, A.Blind, The History of Terrorism From Antiquity to al Qaeda, Los Angeles, 2007, p.8

пријателите на жртвите. Она што е особено загрижувачко е мултиманифестацијата на терористичките акти, што се одразува во огромен број на различни манифестации.

Постои екстремна бруталност при терористички напади. Начините на сторителите на терористички напади се многу различни и постојано се менуваат и усовршуваат. Типичен начин за извршување на терористички напади е поставувањето експлозивни направи на места каде што се собираат голем број луѓе, како што се: железници, аеродроми, трговски центри, пазари и слични места. Тие експлозивни направи можат се активираат од безбедно растојание за терористите, но тие можат да бидат активирани и од терористи самоубијци. Исто така, терористичките напади може да се извршат со користење на конвенционалните оружје, употреба на разни хемикалии, потоа злоупотреба на информатичка технологија, киднапирања, пожари итн.

Посебен проблем во борбата против тероризмот е фактот што е терористички акт релативно „евтин“, т.е. мали средства се потребни за набавка една бомба или експлозив кој доведува до масовни жртви и голема материјална штета.

Последиците од терористичките напади се многубројни и многу изразени. Некои од последиците се: загрозување на животот на луѓето, загрозување на здравствената безбедност, загрозување на животната средина, дестабилизација на економијата и економските инвестиции, загрозување на енергетската безбедност, загрозување на социјалната сигурност, зголемување национален и верски национализам, создавајќи недоверба на граѓаните во државата и нејзината институциите, колапсот на меѓународните односи.[25]

Медиумскиот сензационализам е уште една важна карактеристика на тероризмот. Со оглед на тоа што живееме во свет на информатичка технологија, токму за оваа терористичка аспирација тоа е многу олеснето и остварливо во јавноста. Не е невообичаено идеологија тероризмот да се шири преку глобалните социјални мрежи, кои го претставуваат совршеното основа за регрутирање нови сили. Врз основа на

[25] С. Мијалковић, op. cit., стр. 235

горенаведеното, јасно може да се заклучи дека е една од основните цели на терористите и е што побрзо и полесно да шират идеологија и политички ставови, што дополнително им овозможува, од една страна, да регрутираат нови сили, додека пак, провоцирајќи и ширејќи страв кај неистомислениците.

Кога станува збор за карактеристиките на самиот терористички чин, тоа без сомнеж е изненадувачкиот ефект ко игра клучна улога во ова. Ненадеен и брз терористички напад предизвикуваат голем страв и постојан страв кај населението и безбедноста.

Современиот тероризам се карактеризира со зголемена интернационалност. Со други зборови, современиот тероризам не го знае постоењето на државните граници и претставува безбедносно-загрозувачки феномен на глобално ниво. Традиционалната граница помеѓу тероризмот и војувањето меѓу државите речиси исчезна. Сведоци сме на ситуација во со кој државите отворено им објавуваат војна на терористите. Така е и со САД по 11 септември 2001 година јавно му објавија војна на тероризмот и тргнаа во војна офанзивна борба против терористите. Ова е случај и со Франција потоа терористички напади во Париз.

Според Брајан Џенкинс, карактеристиките на современиот тероризам се следните:

- тероризмот стана покрвав,
- нови финансиски средства, односно помала зависност од државни спонзори,
- нови модели на организација,
- водење на глобални кампањи и
- ефикасно користење на комуникацијата и технологијата.[26]

[26] B. Jenkins, The New Age of Terrorism, RAND Corporation, 2004, p.117

2. ТЕРОРИЗМОТ ВО МЕЃУНАРОДНОТО ПРАВО

Кога станува збор за тероризмот во меѓународното право, треба да се нагласи дека најголемо значење во создавање меѓународни документи поврзани со борбата против тероризмот се во Обединетите нации и Европската Унија. За тероризмот, како безбедносна закана, во рамките на меѓународната заедница првпат се зборуваше во 1930 година на Интернационал конференција во Брисел, каде тероризмот се гледаше од негова перспектива, карактеристики и одбележја.[27] На меѓународната конференција за тероризам која се одржа во 1937 година во Женева, беше усвоена Конвенцијата за спречување и казнување тероризам, но имајќи предвид дека конвенцијата е ратификувана во недоволен број државата никогаш не стапи на сила.

По терористичкиот напад во 1972 година во Минхен, започнува засилена соработка во областа на внатрешната безбедност на меѓународно ниво и се формира Европскиот совет. Во овој период тоа беше поминато низ конвенции кои се однесуваат на тероризмот.[28] Исто така, во „ТРЕВИ“[29] се склучуваат договори со цел спроведување и конкретизирање мерки и активности на полето на сузбивањето криминал и тероризам.[30] Во Европската конвенција за сузбивање на тероризмот, 1977 г. усвоена од Советот на Европа, се разработува принципот на екстрадиција и во првиот член се наведуваат кривичните дела кои немаат политички карактер и тоа:

[27] Д. Јовашевић, Љ. Митровић, Тероризам у међународном и кривичном праву неких земаља, Супротстављање тероризму-међународни стандарди и правна регулатива, Козара, 2011, стр. 430

[28] Конвенција о спречавању и кажњавању злочина против међународно заштићених лица, укључујући и дипломатске агенте (14. децембар 1973. године), Међународна конвенција против узимања талаца (17. децембар 1979. године), Конвенција о физичкој заштити нуклеарног материјала (3. март 1980. године), Конвенција о сузбијању незаконитих аката насиља против безбедности у поморском саобраћају (10. март 1988. године), Међународна конвенција о сузбијању терористичких бомбашких напада (15. децембар 1997. године), Међународна конвенција о сузбијању финансирања тероризма (10. јануар 2000. године)

[29] Основана је од стране Европског савета 1975. године са основном делатношћу која се односила на размену информација о терористичким активностима

[30] Б. Бановић, Нормативни оквир Европске уније за борбу против тероризма, Ревија за безбедност, Београд, 2009, стр. 49

- кривични дела опфатени со Конвенцијата за сузбивање на незаконско заробување авиони,
- кривични дела опфатени со Конвенцијата за сузбивање на незаконски акти насочени против безбедноста на цивилното воздухопловство,
- „тешко кривично дело кое претставува напад на животот, телесниот интегритет или слободата на лицата кои имаат право на меѓународна заштита, вклучително и дипломатски заштитен персонал,
- кривично дело кое вклучува киднапирање, земање заложници или произволно лишување од слобода,
- кривично дело кое вклучува употреба на бомби, гранати, ракети, автоматски огнено оружје и експлозивни писма или пакувања до степен до кој таквите употребата претставува опасност за луѓето и
- обид за извршување на горенаведените кривични дела во својство на соучесник лица кои вршат или се обидуваат да извршат такво кривично дело“.

На ниво на Европската Унија, Европскиот парламент донесе резолуција во 1997 година за борбата против тероризмот, што ја нагласува опасноста поврзана со интернационализација на тероризмот и неговите модерни форми (како што се сајбер тероризам), но ја нагласува и потребата од преземање мерки за спречување и борбата против тероризмот мора да ги почитува основните човекови права и слободи.[31]

По терористичките напади во САД Во 2001 година, борбата против тероризмот повторно доби важност. Советот на Европската Унија донесена во 2002 година Рамковната одлука за борба против тероризмот, која имаше за цел усогласување на националните закони на земјите-членки. Првата статија го дефинира тероризмот како „чин кој по својата природа или контекст може сериозно да нанесете штета на држава или меѓународна организација со намера: сериозно заплашување на населението, принуда против власта или меѓународна организација да направи нешто или да не направи, сериозна дестабилизација

[31] ibid, стр. 50

или уништување на основни политички, уставни, економски или социјални структури на земјата или меѓународна организација “.[32]

Конвенцијата од 1977 година беше изменета во 2003 година со усвојувањето на Протоколот дополнување на Европската конвенција за сузбивање на тероризмот.[33] Во Варшава во 2005 г. Советот на Европа ја усвои Конвенцијата за спречување тероризам со цел да се подобри ефикасноста на борбата против тероризмот. Исто така, инкриминирани се и подготвителните дејствија и предвидуваат одредени дејствија кои претставуваат соучесништво. Имено, тие се наведени терористички дела: јавно поттикнување за извршување на кривично дело тероризам, регрутирање за тероризам и обука за тероризам.

Во членот 5 од Конвенцијата е предвидено дека јавното поттикнување на извршување на кривично дело акти на тероризам со ширење или на друг начин доставување порака до јавноста, со намера да поттикне извршување на терористички акт, кога со таквото однесување постои опасност да бидат извршени едно или повеќе такви дела“.[34] член 6 од наведената Конвенција го пропишува кривичното дело ,регрутирање за тероризам, се состои од „регрутирање на друго лице за извршување или учество во извршување на кривично дело тероризам или да се приклучат на терористичко здружение со цел да придонесат за тоа здружение или групата извршила еден или повеќе терористички акти“.[35] Обука за тероризам претставува кривично дело кое се состои во „давање упатства за производство или употреба на експлозиви, огнено оружје или друго оружје, штетни или опасни материи или за други специфични методи и техники, заради извршување или придонесување за извршување на терористички акти, со свесност дека вештината што лицето се учи ќе ја користи за таа цел (член 7) “[36]

[32] Д. Коларић, Нова концепција кривичних дела тероризма у Кривичном законику Републике Србије, Crimen-часопис за кривичне науке, Београд, 2013, стр. 52
[33] И. Марковић, М. Бабић, Борба против тероризма (кривично правни аспекти), Супротстављање тероризму-међународни стандарди и правна регулатива, Козара, 2011, стр. 175
[34] Д. Коларић , op. cit., стр.54
[35] ibid
[36] ibid

На ниво на Обединетите нации усвоени се важни конвенции кои се однесуваат на борба против тероризмот. Бидејќи бомбардирањата се најчест тип терористички акти во 1997 година, беше усвоена Меѓународната конвенција за превенција од терористички бомбашки напади. Наведената Конвенција предвидува дека едно лице ќе стори кривично дело ако незаконски и намерно на јавно место, држава или владин објект, јавен транспортен систем или инфраструктурен објект, односно на такво место постави, фрли или активира експлозив или друго смртоносна направа со намера: „1) да предизвика смрт или тешка телесна повреда или 2) да предизвика значително уништување на такво место, објект или систем, при што ќе дојде до такво уништувањето ќе резултира со голема материјална загуба.“[37]

Со цел поефикасно спречување на тероризмот, во 1999 година во Њујорк е усвоена Меѓународната конвенција за сузбивање на финансирањето на тероризмот. Во член 2 од наведената Конвенција е пропишано: „секое лице кое врши дејствие во смисла на Конвенцијата, ако тоа лице на кој било начин, директно или индиректно, незаконски или намерно, обезбедува или собира средства со намера да ги користат или свесно дека ќе се користи, целосно или делумно“, со цел:

а) прекршок утврден со Конвенцијата или

б) кое било друго дело кое има за цел да предизвика смрт или телесна повреда на цивил или кое било друго лице кое не зема активно учество во воените дејствија во ситуацијата вооружен конфликт, кога целта на таквиот чин, по својата природа или контекст, е да се изврши заплашување на населението или принудување влада или меѓународна организацијата да изврши или да се воздржи од извршување на дело.“[38]

[37] Закон о потврђивању Међународне конвенције о спречавању терористичких напада бомбама, Службени лист СРЈ, Међународни уговори, бр. 12/02

[38] Закон о потврђивању међународне конвенције о сузбијању финансирања тероризма, Службени лист СРЈ-Међународни уговори, бр. 7/02.

Исто така во Њујорк во 2005 година, Меѓународната конвенција за спречување акти на нуклеарен тероризам, во Членот 2 од Конвенцијата предвидува дека сторител на кривичното дело е лице кое:

„Тој поседува радиоактивен материјал или прави или поседува уред со намера да: а) предизвика смрт или тешка телесна повреда или б) да предизвика значителна повреда оштетување на имотот или животната средина;

На било кој начин користи радиоактивен материјал или уред или ги оштетува нуклеарните капацитети на начин што ослободува или е во опасност од ослободување на радиоактивен материјал:

а) со намера да предизвика смрт или тешка телесна повреда,

б) со намера да предизвика значителна штета на имотот или животната средина или

в) со намера да се принуди физичко или правно лице, меѓународна организација или државата да направи или да се воздржи од преземање какви било активности“.

Наведениот член пропишува дека сторител на кривично дело е и лице кое:

а) се заканува, во околности што укажуваат на веродостојноста на заканата, да изврши некој наведени прекршоци или

б) бара незаконски и намерно радиоактивен материјал, уред или нуклеарен предмет преку закана, во околности што укажуваат на сериозноста на заканата или примена на сила“.

Во член 2, став 3 од Меѓународната конвенција за спречување на нуклеарни акти на тероризам, пропишано како сторител на кривичното дело и тој што ќе се обиде да го изврши кое било од горенаведените кривични дела, како и лице кое е соучесник, кое организира или насочува други или на кој било начин учествува во извршувањето на наведените кривични дела.

Од наведеното може да се заклучи дека не постои на меѓународно ниво единствена дефиниција за тероризмот како општ концепт на конкретни дејствија (киднапирања,

бомбашки напади и сл.), што, пак, претставува контрадикторност со обидите да се дефинира тероризмот врз основа на некои клучни елементи како мотивација и цел.[39]

3. ТЕРОРИЗМОТ ВО ЗАКОНОДАВСТВОТО НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Во поглед на законодавството, органите на прогонот и граничната безбедност, во Република Македонија има сеопфатни антитерористички одредби што забрануваат домашни и меѓународни акти на тероризам. Законот на земјата за справување со тероризмот содржи одредба што го криминализираат учеството на цивили во странски конфликти. Конкретно, член 322-а од Кривичниот Законик бара минимум петгодишна затворска казна за учество во странска воена или паравоена сила, регрутирање, обука или превоз на борци.

Капацитетот на Република Македонија да детектира и одврати акти на тероризам без меѓународна поддршка и натаму бара јакнење. Поконкретно, на полицијата ѝ е потребна обука за команда и контрола, тактичко планирање и извршување, како и грижа за повредените.

Без оглед на ова, Република Македонија успешно изврши апсења на ,,странски терористички борци" и претреси кај потенцијални странски борци; Во координација со регионалните партнери ги попречи плановите за терористички напади и ги уапси македонските граѓани што се обидуваа да се приклучат на ИСИС. Обвинителите обезбедија затворски казни против странските терористички борци првенствено преку спогодби за признавање на вината.

[39] B. Golder, G. Willijams, What is terrorism? Problems of legal definition, UNSW Law Journal, 27(2), 2004, p. 273

Во рамки на Министерството за внатрешни работи, Управата за безбедност и контраразузнавање е водечки орган за детекција на тероризмот и прибирање разузнавачки податоци, и работи во координација со Секторот за организиран и сериозен криминал во рамки на Бирото за јавна безбедност за да ги приведе осомничените. Обвинителството го раководи распрашувањето и гонењето на уапсените осомничени за тероризам.

Граничната полиција на Република Македонија ги користи листите на набљудувани лица на ИНТЕРПОЛ и ЕУРОПОЛ што редовно се ажурираат и тие имаат можност за биометриски скрининг. Граничната полиција исто така споделува и прима информации преку аларми од Заедничките контакт-центри со соседните земји (Албанија, Бугарија, и Косово) и ИНТЕРПОЛ. Како одговор на приливот на мигранти, Европската Унија (ЕУ) и Балканските земји редовно испраќаат деташирани припадници на граничната полиција за да помогнат во обезбедување на јужната граница на Република Македонија.

Граничните органи работат со европските и партнерите од САД да разработат протоколи за споделување информации и да го надградат системот за безбедна споредба и евалуација на личните документи (the Personal Identification Secure Comparison и Evaluation System (PISCES) систем за управување со границите, подобрувајќи го неговиот капацитет да одговори на миграциската криза и да го пресече текот на странските терористички борци што се враќаат од конфликтните зони.

Конечно, во поглед на спротивставувањето на финансирањето на тероризам, Република Македонија е членка на Комитетот на експерти на Советот на Европа за евалуација на мерките против перење пари и финансирање на тероризам, регионално тело слично на Специјалната група за финансиско постапување (Financial Action Task Force (FATF). Управата за финансиско разузнавање на Република Македонија, Управата за спречување на перење пари, се членки на Егмонт групата на Единици за финансиско разузнавање.

Главните слабости на правната рамка на Република Македонија против перењето пари и борбата против финансирањето на тероризмот остануваат, вклучувајќи недоволна криминализација на финансирањето на тероризам и немањето јасни механизми за спроведување на мерките на ОН. Покрај ова, прекумерно сложениот режим на

конфискација кој е врзан за осудителната пресуда го попречува делотворното замрзнување и конфискација на имотот на терористите.

4. КЛАСИФИКАЦИЈА НА ТЕРОРИЗМОТ

Кога станува збор за видови тероризам, класификацијата во правен, безбедносен и политичката теорија може да настапува според различни критериуми. Една од поделбите на тероризмот се однесува на:

- конвенционален тероризам кој вклучува терористички напади од далечина и самоубиствени терористички напади и
- неконвенционален тероризам, кој вклучува: еколошки, хемиски, биолошки, нуклеарен и сајбер тероризам.[40]

Покрај оваа поделба, тероризмот може да се подели на: домашен и меѓународен, националистички, верски, емигрантски, градски и селски итн.

Купер ги наведува следните категории на тероризам:

• Граѓанските немири се форма на колективно насилство што го оневозможува нормално функционирање на општествената заедница,

• Политичкиот тероризам се рефлектира во насилничкото однесување што се презема со намера да предизвикаат страв, а заради остварување политички цели,

- неполитички тероризам е вршење на терористички активности без политички намери,
- квази тероризам-криминалното однесување кое е слично на тероризмот, но од се разликува по клучните елементи (мотив и цел на акција),

[40] Р. Гаћиновић , op. cit., стр. 131

• ограничен политички тероризам при терористички акти преземаат од идеолошки или политички мотиви, но кои немаат цел преземање на контрола над државата и

• Државен тероризам е извршување на терористички активности од држави со цел да се одржи владеењето.[41]

Според професорот Симеуновиќ, тероризмот може да се класифицира во однос на цел, средства, метод и според предметите. Кога се зема како критериум за класификација според цел, тогаш тероризмот може да се подели на: идеолошки мотивиран, етносепаратистички, верски тероризам итн. Според средствата, тероризмот може да се подели на: класичен, биохемиски и нуклеарни. Класификацијата на тероризмот според методи се однесува на: класичен, самоубиствен, сајбер и нарко тероризам. На крајот, проф. Симеуновиќ наведува поделба на тероризмот според субјектите на извршување: индивидуален тероризам, тероризам организации и нелегални групи и институционален или државен тероризам.

Табела 1

ОБЛИЦИ НА ТЕРОРИЗМОТ			
КОНВЕНЦИОНАЛНИ	НЕКОНВЕНЦИОНАЛНИ	ЕКОЛОШКИ	САЈБЕР
УБИСТВЕНИ терористички напад од далечина		НУКЛЕАРЕН тероризам	
САМОУБИСТВЕН тероризам		ХЕМИЈСКИ тероризам	
		БИОЛОШКИ тероризам	

(Гаћиновић Р., Облици савременог тероризма, Журнал за криминалистику и право, Београд, 2012, стр. 2)

[41] National Advisory Committee, Disorders and Terrorism, pp.3-7. наведено према: С. Константиновић Вилић, В. Николић Ристановић, М. Костић, Криминологија, Ниш, 2012, стр. 168

4.1. Убиствен тероризам

Тоа е основна форма на терористичка активност. Се заснова на употреба конвенционално оружје, а се реализира со вооружени напади врз лица и предмети (аеродроми, метро, амбасади и сл.), со поставување и активирање експлозивни направи на јавни места и сл. За разлика од самоубиствениот тероризам, овој начин на дејствување на терористичките групи се заснова на создавање безбедно растојание за терористите од каде се истрелуваат проектили, а потоа се прави однапред планираното бегство.

4.2. Самоубиствен тероризам

Како посебен облик на конвенционален тероризам се издвојува т.н самоубиствен тероризам. Од аспект на превенција и сузбивање, овој тип на терористички акт претставува голем и сложен општествен проблем. Терористите самоубијци бидејќи не се плашат за своите животи, немаат што да изгубат и затоа се голема опасност и предизвикуваат голем страв кај населението. Суштината на самоубиствениот тероризмот, како што кажува самото име, е директен извршител на терористичките акти, се убиваат за да се постигне целта на терористичките групи.

Прашањето е што ги мотивира терористите да се самоубијат во терористички напади? Зошто поединците го прават првиот чекор за да се приклучат во терористичка група, односно дали терористите имаат одредени психолошки предиспозиции по кои може да се разликуваат? За да одговорите на горенаведеното повеќето автори прашуваат дали тоа е фанатизмот што најчесто се манифестира како верски, но може да биде и националистички, политички итн. Сепак, ова прашање е премногу сложено за да се даде толку едноставен одговор. Неопходно е, покрај религијата да се земе во предвид психолошките и економските аспекти, но и културата, традицијата, системот на вредности

и други фактори кои можат да влијаат врз создавањето на психолошки терористички структури. Психолошки врски во терористичка група: посветеност, ризик, солидарност, лојалност, вина, одмазда и изолација – ги обесхрабруваат терористите да излезат од терористичките групи и да го сменат нивниот начин на живот.[42]

Обуката за терористички самоубиства се спроведува на две нивоа: идеолошка и религиозна обука и техничко-оперативна обука.[43]

Идеолошко-верската обука се заснова на надминување на стравот од смртта. Тоа е карактеристично за исламистичките терористички организации. За време на обуката се обидува да ги оправда самоубиствените напади преку религијата. „Тоа на кандидатот му дава емоционална сила и го намалува стравот од смрт. Свештениците играат одлучувачка улога, не само во емоционалното тренирање на потенцијалниот бомбаш самоубиец, но и во создавање општествена атмосфера која поттикнува мачeништво и придонесува мотивација за регрутирање кандидати.“[44]

Терористите самоубијци се подготвуваат да ја поминат техничко-оперативната обука за експлозивни направи, да ја сокријат бомбата и незабележано да стигнат до местото за да го активираат експлозивно полнење и предизвикуваат најголема можна штета.

Терористот самоубиец е последната алка позади која стои цела терористичка организација во која се создава и упатува посебна структура на личноста со такво ниво на свест кое се карактеризира со чувство на херојство и должност да го даде својот живот за потребите на организацијата. Тоа е супериорноста на мотивот на терористот самоубиец што предизвикува уште поголем страв кај населението и чувство на несигурност.

Религијата, како аспект на духовниот живот, игра клучна улога во регрутирањето нови членови. Терористите самоубијци умираат свесно, верувајќи дека вршат херојски чин

[42] M. Crenshaw , The Causes of Terrorism, Comparative Politics, 13(4), 1981, p. 396-397
[43] Р. Гаћиновић , op. cit., стр. 6
[44] Р. Гаћиновић , Тероризам у политичкој и правној теорији, Медија центар Одбрана, Београд, 2011, стр. 134

и дека по смртта го чека блаженство, а од друга страна нивните семејства остануваат материјално згрижени од терористичка група како награда за нивниот „херојски“ чин.

Како што претходно беше споменато, самоубиствените терористички акти често многу тешко може да се спречи и открие. Она што го разликува овој вид тероризам е:

- голем број невини жртви и голема материјална штета,
- ефективни напади со голема веројатност за успех,
- значително психолошко влијание врз целната популација,
- исплатливост на терористичките напади, односно релативно евтини експлозиви уреди или рачни алатки кои водат до голем број жртви,
- Леснотија на реализација - терорист самоубиец го избира местото каде што се собира голем број граѓани и едноставно активираат експлозивна направа на тоа место што го носи со себе,
- мала веројатност за откривање терористичка организација од страна на властите
- медиумски сензационализам - можеби најсилното оружје на современиот тероризам (по правило, таквите напади секогаш се темелно покриени од медиумите).[45]

4.3. Еколошки тероризам

Еколошкиот тероризам се јавува како посебен облик на тероризам во кој идеологијата на извршување терористички акти не се разликува од другите форми на тероризам. Тоа е она што го издвојува овој вид тероризам како посебен и сериозноста на последиците што се јавуваат со извршување еколошки терористички акти.

[45] M. Ronczkowski, Terorism and organized hate crime, Intelligence Gathering, Analysis and Investigations, Boca Razoni, CRC Press, 2007, p. 23

Еколошкиот тероризам има ефект на загрозување на животната средина, и се карактеризира со употреба на претежно неконвенционално оружје. Со уништувањето на животната средина, односно природните ресурси, доаѓа до загрозување на човечки, национални и во зависност од обемот и интензитетот на заканата и меѓународна и глобална безбедност.[46]

Во однос на еколошкиот тероризам, неопходно е да се направи разлика, со оглед на тоа постои форма на тероризам насочена кон зачувување на животната средина. Овој вид на тероризам се нарекува „зелен тероризам“ и се карактеризира со напади врз лаборатории, различни центри за истражување, односно напади на предмети, а не на луѓе.

4.4. Нуклеарен тероризам

Нуклеарниот тероризам е глобална терористичка закана која опфаќа употреба или закана од употреба на радиоактивни материјали. Расте аспирацијата на терористите да имаат нуклеарно оружје во нивна сопственост. Поседување нуклеарно оружје од терористи обезбедува значителна предност во остварувањето на нивните цели, но и огромен медиум за претставување, што само по себе е една од целите на терористите. Неопходно е да се каже дека нуклеарниот тероризам не ги опфаќа само нуклеарните оружја туку и сите нуклеарни материјали. Во таа насока, професорот Гациновиќ дефинира три основни принципи на делување:

- употреба на нуклеарна експлозивна направа (нуклеарна експлозија),
- напад или саботажа на постоечки нуклеарни постројки и
- употреба на т.н „Валкани бомби“ „класична експлозија од која радиоактивни материјалот се распрснува во околината).[47]

[46] С. Мијалковић, op. cit., стр. 230
[47] Р. Гаћиновић ., Облици савременог тероризма, Журнал за криминалистику и право, Београд, 2012, стр. 8

Од горенаведеното е јасно дека заканата од нуклеарен тероризам не е вклучена само употреба на нуклеарно оружје. Целите на терористите се рефлектираат и во окупацијата на нуклеарни централи (на пр. нуклеарни централи), но и во употреба на експлозивни уреди чија експлозија шири радиоактивен материјал („валкана бомба“). Така овие експлозии можат да ја загадат водата, воздухот и почвата и можат предизвикаат катастрофални последици.

4.5. Биолошки тероризам

Биолошкиот тероризам е една од најопасните форми на тероризам бидејќи има бактерии кои се користат правилно и во најмали количини може да доведе до катастрофални последици. Најчесто користени се антракс, ботулизам, бактерии кои предизвикуваат чума, сарин и рацин.

Извршувањето на терористички акти со користење на различно биолошко оружје е основна карактеристика на биолошкиот тероризам. Најчеста цел на терористите во овие терористичките напади се ширење на заразни болести со користење на патогени микроорганизми и токсини. Кога цел на овие напади се луѓе, тогаш зборуваме за геноциден биотероризам. Од друга страна, кога предмет на напад се домашни животни и растенија, тогаш тоа е зооциден и фитоциден биотероризам. Постои трета форма, а тоа е екоциден биотероризам, кој е насочен кон уништување на животната средина.

Како основни карактеристики на биотероризмот може да се споменат следново:

- голем број жртви,
- подмолност на нападот,
- економија,
- присуство во природата на микроорганизми кои можат да се злоупотребат,

• предизвикување паника и несигурност кај населението,

• неможност за брзо спречување и локализирање и

• висока стапка на ширење на опасните материи.

Поради сето горенаведено, јасно е дека биолошкиот тероризам претставува значителна безбедносна закана и се проценува дека во иднина ќе се користат повеќе тактики на терористичките групи со биолошки тероризам.

4.6. Хемиски тероризам

Хемиски тероризам е употреба на токсични хемикалии тие можат да ги попречат нормалните животни функции или да предизвикаат фатални последици за целната жртва“.[48]

Професорот Гачиновиќ смета дека хемискиот тероризам може да се подели на два дела групи: а) напади насочени кон масовно страдање на цивилите и б) напади насочени кон предизвикување голема материјална штета.[49] Карактеристично за хемискиот тероризам е што хемиски супстанци можат да се добијат релативно лесно и евтино. Околу тоа, присуството на хемиски отрови е тешко да се открие бидејќи тие се главно безбојни гасови и мириси, предизвикувајќи голем број жртви.

Нервните гасови главно се користат за извршување на хемиски терористички напади. Саринот е еден од најчесто користените нервни гасови за хемиски терористички напади. Последица од употребата на овој гас е смрт што настанува за неколку минути (во зависност од дозата), но и можноста за одложено дејство кое им овозможува на

[48] М. Бајагиħ , op. cit., стр. 109
[49] Р. Гаħиновиħ , Облици савременог тероризма, op. cit., стр. 13

тероритите да се евакуираат или да користат гас веднаш во присуство на поголем број луѓе.[50]

4.7. Сајбер тероризам

Со развојот на информатичките технологии дојде до развој на методи на дејствување на терористички групи. Еден од примерите за такви акции е сајбер тероризмот кој подразбира злоупотреба на современите информатички технологии за постигнување терористички цели. Сајбер тероризмот е „намерно, политички мотивирани напади врз компјутерски системи и програми, како и податоци што треба да предизвика насилство и страв меѓу цивилните цели“.[51]

Сајбер тероризмот се рефлектира во употребата на различни компјутерски програми (на пр. „Вируси“) кои го оневозможуваат функционирањето на виталните информациски системи државните институции. Пример е мешањето со компјутерската контрола во авиосообраќајот, блокирање на болничкиот информациски систем, пристап до доверливи безбедносни податоци на државните органи, напад на информации системи на финансиски институции итн.

[50] ibid, стр. 14
[51] ibid, стр.15

5. ОРГАНИЗАЦИСКА СТРУКТУРА НА ТЕРОРИСТИЧКИ ГРУПИ

Секоја терористичка група има своја организациска структура. Во зависност од големината на самата терористичка група, се воспоставува нејзината организациска структура. Сепак, големината или масата на терористичката група не е единствениот критериум за воспоставување на организациона структура. Важно за структурирање на терористот организациите се и целта на постоењето на таа организација, како и достапноста на материјалот ресурси и обука на членовите на терористичката група.

На почетокот треба да се каже дека најчест тип на организација е терористичката групата се сведува на принципот на хиерархија, ќелија или мрежа.

Хиерархискиот тип на организација на терористичките групи се заснова на постоење тврдоглаво лидерство. Карактеристика на овој модел на организација е постоењето таканаречени пирамидални структури (врвот на пирамидата го претставува лидерот), брз пренос информации, јасна поделба на улогите итн. Главната слабост на овој тип на организација, со аспект на терористичките групи, е можноста за распаѓање на групата во случај на заробување или смртта на водачот.

Традиционалниот модел на организирање терористички групи се заснова на клеточен принцип. Структурата на клетките се заснова на комбинација од хиерархија и мрежа, односно содржи елементи на мрежата во рамките на хиерархијата. Основна карактеристика на мрежната организација е непостоење на хиерархија, односно еднаква положба на сите членови. Ќелиите на терористичките организации генерално се состојат од три или пет терористи, кои претставуваат независен ентитет во кој само еден член комуницира со управувањето на организацијата.[52] Најчесто клетките не знаат едни за други. Клетките се наоѓаат во различни земји и чекаат наредба да извршат терористички напади.

[52] С. Мијалковиќ, op. cit., стр. 233

Структурата на мрежата се заснова на постоење на одреден број на ќелии кои се меѓусебно поврзани. Една од облиците на мрежната организација е т.н „Sвездена мрежа“. Имено, во овој тип на организација лидерството е во средината, додека повеќе ќелии се концентрирани околу самото лидерство. Секоја наредба започнува од раководството организации, а комуникацијата меѓу ќелиите се одвива и преку лидерство.

За разлика од традиционалните форми на организација врз основа на централизација и подреденост, современи модели на организирање терористички групи се повеќе се засноваат на автономијата на членовите. Има се поголем број на такви групи составени од терористи аматери кои вршат терористички напади од инспирација, не поради добиениот налог.[53]

6. БОРБА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМОТ

6.1. Закон за ограничување на располагањето со имотот со цел спречување на тероризам

Пред да зборуваме за криминални истраги за тероризам, тоа е неопходно ја потенцираат важноста на Законот за ограничување на располагањето со имотот заради негово спречување на тероризмот.

Значењето на овој закон, меѓу другото, се огледува и во дефинирањето и определувањето следните термини: финансирање тероризам, терористички акт, терористички и терористички организации.

Во член 2 од наведениот закон насловен „Значење на поимите“ став 1. се дефинира дека ограничувањето на располагањето со имотот е „привремено“ забрана за пренос, пренамена, располагање и пренос на имот или привремено управување со тие средства

[53] M. Crenshaw, The Debate over "New" vs. "Old" Terrorism,, Chicago, 2007, p. 26

врз основа на одлука на надлежен суд“. Финансирањето тероризам е пропишано во член 2 став 4 и претставува „Обезбедување или собирање имот или обид за негово обезбедување, или собирање, со намера да се користи или со знаење дека може да се користи, како целина или делумно: 1) за извршување на терористички акт, 2) од страна на терорист и 3) од страна странски терористички организации“. Исто така, се смета дека и под финансирање на тероризам е и поттикнување и помагање при обезбедување и собирање имот, без разлика дали е тоа или не терористичкиот акт е извршен и дали имотот е искористен за извршување на терористички акт.

Во член 2, став 5 се дефинира терористички акт како акт насочен кон предизвикување смрт или телесна повреда на цивил или кое било друго лице кое не учествува активно во непријателства во случај на вооружен конфликт, кога целта на таквиот чин, по неговата природа или комбинацијата на околности поврзани со тој дел, да се заплаши населението или да се принуди владата на држава или меѓународна организација да направи или да се воздржи од правење дејствие“.

Поимот терорист е дефиниран во член 2 став 6 и претставува лице кое само или со други лица: 1) се обиде или изврши терористички акт на кој било начин, директно или индиректно 2) поттикнува и помага во извршување на терористички акт и 3) има сознанија за намерите на група терористи да изврши терористички акт, придонесува за извршување или помагање на групата да продолжи со извршување на терористички акт со заеднички цел“.

Во Законот за ограничување на располагањето со имот за спречување на тероризам, поточно член 2 став 7 предвидува дека терористичка организација претставува , Група терористи кои: 1) се обидуваат да извршат терористички акт на кој било начин, директно или индиректно, 2) поттикнува и помага во извршување на терористички акт, 3) има сознанија за намерите на група терористи да изврши терористички акт, придонесува извршување или помагање на групата да продолжи со извршување на терористички акт со заеднички цел“.

6.2. Кривични истраги за терористички акти

Со цел правилно да се разбере односот помеѓу тероризмот и организираниот криминал потребно е да се анализираат криминалните истраги за терористички акти.

Добро познат факт е дека тероризмот е многу сложен феномен, затоа, неопходно е да се разбере специфичноста на самите терористички акти, односот со целите на нападот и со средствата за извршување, а можеби и најважно, да се разберат последиците од нападот.

Според некои автори, криминалните истраги може да се поделат на три сегмент. Тоа се:

- криминалистичко-форензичка истрага на местото на настанот,
- кривични мерки за пронаоѓање и фаќање на сторителите, односно спречување нивното бегство и
- криминално-разузнавачка работа на идентификување на сторителите, терористичка организација и нејзините членови.[54]

Кога станува збор за криминалистичко-форензичка обработка на местото на настанот, тука е неопходно да се потенцира дека ситуацијата на местото на настанот по терористичкиот напад е голем број на жртви, урнатини, пожар често може да се најдат на местото на настанот, а она што е карактеристично за секоја сцена на терористички напад е високиот интензитет паниката кај присутните граѓани. Пред каква било обработка на местото на настанот од страна на надлежните кои први пристигнале на местото на настанот, неопходно е да се преземат мерки за обезбедување медицинска помош на повредените лица, како и итна евакуација на граѓаните кои се нашле на тоа место.

Тактиката на терористичките групи често се рефлектира во т.н секундарен напад. Имено, по првиот терористички напад терористите често остануваат сокриени на местото

[54] Д. Маринковић, О. Лајић, Криминалистичка методика, Београд, 2012, стр. 271

на настанот до пристигнување на надлежните и лекарска помош, по кој врши уште еден терористички напад. Главната цел на терористите е да нападнат држава, односно да ја покаже неспособноста на државата да ги заштити своите граѓани и тоа го постигнуваат со напад на полицајци, пожарникари, екипи за итни случаи кои укажуваат лекарска помош на местото на настанот. Затоа е неопходно после пристигнување на местото на настанот, доколку е можно, проверете го поширокиот опсег на места што е можно поскоро по настанот и да се изврши контрадиверзивна заштита на местото на настанот. При вршење на истрагата посебно внимание треба да се посвети на одредување на центарот на експлозијата и пронаоѓање делови од експлозивни направи, со цел поефикасно да се реконструира терористичкиот напад и да се собере доволно првично знаење за ефективно понатамошно водење на кривичната истрага.

Вториот сегмент од криминалистичката истрага за терористичкиот напад се рефлектира во преземање мерки за пронаоѓање и приведување на сторителите. Главната цел е да се спречи терористичко бегство. Од тие причини итно е да се преземат мерки за блокирање на поширокото подрачје - просторот, но и границите на земјата каде што се случи терористичкиот напад. Неопходно е да се врши засилена контрола на движењето на лица и возила, со посебен акцент на автобусите и железнички станици и аеродроми. Специфичноста на потрагата по терористи се рефлектира во нивната подготвеност да пружат вооружен отпор, па дури и се подготвени на самоубиствени напади. Затоа е неопходно кога се трага по сторители на терористички акти да се има висок степен на претпазливост.

Откако ќе се преземат горенаведените мерки или доколку дозволуваат можностите, паралелно со преземањето на овие мерки потребно е да се насочи активност за идентификување на сторителот на терористички напад. Во пракса често се случува самите терористички организации по одредено време да преземат одговорност за одреден терористички напад. Сепак, сè уште е неопходно да се работи на пронаоѓање на извршителот.

Бидејќи мети на терористите се претежно јавни места каде што се собираат поголеми број на граѓани, ваквите места најчесто се покриваат со видео надзор, врз основа на кој по прегледувањето на видеото може да го утврди начинот на извршување на терористичкиот напад, но и правецот во кој се оддалечиле терористите. До значајни информации за потенцијалните извршители може да се дојде и врз основа на анализата на мобилната комуникација. Во случаи на самоубиствени терористички напади потребно е да се бараат делови тело на терористот самоубиец со цел да се утврди неговиот идентитет.

Значајни информации може да се добијат врз основа на утврден идентитет на сторителот кои се однесуваат на неговиот претходен живот, неговите контакти, политичката и верската припадност итн., што може да помогне да се идентификуваат други потенцијални терористи. Погрешно е сфаќањето дека во случај на самоубиствен тероризам нападите се вршат само од терористи самоубијци. Имено, покрај бомбашот самоубиец, во подготовката, па дури и во реализацијата на работата се вклучени голем број терористи кои го планираа нападот, носејќи го бомбашот самоубиец на местото каде треба да се изврши актот, следен од безбедно растојание итн.

Поради сето горенаведено, потребни се криминални истраги на терористичките нападите треба да се преземат многу темелно и сеопфатно, со цел да се идентификуваат сторителите, организација на терористички групи, лица кои врбувале членови, а се со основни цел кон спречување на нови напади и заштита на животот и безбедноста на населението.

ВТОР ДЕЛ

1. ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ

1.1. ЕТИОЛОГИЈА НА ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

Терминот етиологија има свои корени во грчкиот јазик (αἰτία-причина, λόγος-збор, говор, наука), а во многу научни дисциплини се користи во најелементарната форма за објаснување на причините и поединечни појави и нудат одговор на прашањето зошто некои од нив воопшто се случуваат и зошто токму на таков начин. Организираниот криминал како еден од најинтересните масовни појави (со многу светла перспектива) заедно со нејзините форми и активности што ги вршат нејзините членови со векови го окупирал вниманието на поширокиот научен, политички и општествен естаблишмент. Сепак, во оваа прилика во иднина нема да се зборува за историската димензија на појавата на организираниот криминал каде неговите корени одат многу назад во времето. Тоа е предизвик, и за многу автори кои тврдат, дека таа е извонредно организирана бидејќи вклучува различни видови на деликвенција, како и обемна типологија на криминални појави кои се во тесна корелација со активностите на стручните лица и криминални организации. Други автори сметаат дека се работи за дејност: „... економски тип кој врши асоцијации со строго дефинирана хиерархија, дисциплина и норми на однесување... по што се поставува прашањето за појавите кои се манифестираат во вид на дејствување на организирани или полуорганизирани групи и други облици на здружување, колективно извршување на најгрозоморните злосторства, во врска со претставници на локалните или повисоките нивоа на државната власт, односно нејзините органи и институции.

Сепак, има некои неубедени, донекаде со утописки мислења кои не носат придонес кон веќе наведените тврдења како што се дефинира организираниот криминал во формална смисла неорганизирано, истовремено нагласувајќи дека на сцената има појави кои сочинуваат сосема нов и важен тренд кој зазема важно место во последните децении во секоја студија која ја третира оваа појава како сериозен универзален проблем.

Поддржувачите на овие тврдења се склони да презентираат докази за отсуство на централизирани контроли, суспендирани формални линии во комуникацискиот систем и со мошне изразена фрагментација во нејзината организациска структура. Тие веруваат во причините дека неговата изразена неорганизираност треба да се бара во двојното однесување на различни групи, бизнисмени, политичари и функционери. Поконкретно, многу од нив се занимаваат со усвојување и/или спроведување закони за сузбивање на криминогените појави и во исто време тие се многу активно вклучени во некаква форма на организиран криминал. Затоа, Водинелиќ беше сосема во право кога го поврза организираниот криминал со одредени државни органи, економски и финансиски структури, но и со поединци кои имаат поголемо значење и посилно влијание во бизнис светот. Не е важно од каде дошле и кога, тие тврдат дека организираниот криминал е неорганизиран, немаат цврста основа за тоа, бидејќи има се повеќе докази и практични примери дека се работи за врвна, но незаконска дејност. Дополнително, теоретски постои консензус за постоењето на организираното криминалот и покрај тоа што прашањето за неговата форма е сè уште отворено, како најопасниот и најпогубниот, а на своите актери им носи најголем профит. Многумина се наклонети мислејќи дека се работи за перење пари. На перењето пари може да се гледа како круна на ова дело, но не смееме да го занемариме фактот дека се одвиваат сите други облици на неговата дејност заради пари, односно заради остварување што поголем профит.

Ако се игнорираат спротивставените мислења и ако се тргнува од проблемите што ги предизвикува организиран криминал, од обемот на капиталот што циркулира, износот на добивката што се остварува и бројката учесници во нечесни и недозволени дејствија мора да се признае дека се работи за појава која секојдневно и сè поинтензивно го привлекува вниманието на различни институции, медиуми, јавни служби, интересни групи и/или поединци. Организираниот криминал е многу популарен термин кој е одлучувачки за да ја објасни категоријата транснационални, национални или локални групи, односно високи централизирани и до совршенство хиерархиски распоредени економски и други субјекти на кои често со нив владеат на многу суров начин членови на различни криминални ориентации, банди и кланови. Нивната крајна цел е да остварат профит по

секоја цена, без разлика дали тоа е незаконско активности, кршење на законите и вршење тешки кривични дела. Организираниот криминал не е феномен од понов датум. Тоа одамна стана сериозен, универзален проблем кој не се однесува само на литературата, но и претставници на медиумите, полицијата, разузнавачките служби, законодавниот дом, судството, но и обичните луѓе. Интересно е што организираниот криминал, покрај неговите карактеристики и форми и активности, видот и тежината на сторените кривични дела не се попрецизно дефинирани во законодавството, поточно не постои меѓународно призната или соодветна дефиниција. Па, по тој повод конкретно или барем приближно дефинирано (тврдат неговите добри поборници) би било значајно придонесување за неговото објаснување, со оглед на тоа што негови членовите се занимаваат со километарски незаконски активности и се многу пространи и тешко разбирливи со еден или неколку термини. Напротив, во наведениот спротивен став има сериозни размислувања дека прецизното дефинирање на овој поим би бил од повеќекратно значење за да ги утврди основните исходи, со цел да се формира платформа за идни поконкретни акции и за поблиска меѓународна соработка во борбата против натамошното проширување.

Говорејќи за карактеристиките на организираниот криминал, Конклин смета дека тоа е можно да се дефинира како: „... парадигма на кршење на законот од страна на цврсто организирани групи посветена за потрагата по профит преку разни криминални активности, чии членови не се откажуваат од извршување на најгрозоморните злосторства.“ Таа се разликува од другите форми на криминал по својата структура на криминални активности, трајност и сложеност кои всушност формално се разликуваат едни со други во организирана организација. Покрај тоа, има постојана структура која е пред се посветена на остварување профит преку незаконски средства, механизми и одредени институции и поединци. Организираниот криминал ги има сите карактеристики на формална организација вклучувајќи прецизна поделба на работата, хиерархиска скала на позиции и нивоа на власт, прецизно исцртана линија на координација меѓу различните органи, координација на активностите во однос на правилата и кодовите, како и прецизен распоред на задачи насочени кон постигнување конкретни цели. Како секоја формална и заснована на закони организација, се обидува да се заштити од влијание на надворешни и

внатрешни закани, така и организираниот криминал, односно неговиот организации. Така, организираниот криминал мора да се третира како и секоја друга форма на здружување кој е рационално дизајниран да го зголеми профитот, само што тоа го постигаат со вршење незаконски дејствија.

Се поставува прашањето што ја сочинува структурата на организираниот криминал, кои се активностите што најчесто се изведуваат во негов интерес и кои земји се водечки на тоа поле. До сега истражувањата покажаа дека криминалната мрежа е исткаена од терористички активности, ликвидација на познати личности или конкурентни лидери, со рекетирање, производство и дистрибуција на лекови, дистрибуција на фармацевтски производи, трговија со оружје, криумчарење илегални мигранти и трговија со робови, кражба на уметнички дела, организирана кражба на автомобили, еколошки криминал, валкани финансиски трансакции, експлоатација на луѓе за криминални работи и за сексуална експлоатација итн. Важно е да се истакне дека сите споменати активности се многу тесно поврзани и се испреплетуваат едни со други. За организиран криминал кој се занимава со горенаведеното, правилото дека нелегалните активности се засноваат на валкани пари, и дека неговите водачи (кум, шеф, маса, шеф) поради зголемената контрола на финансиското работење во Европа и светот во паника за тоа како профитот од валканиот бизнис се инфилтрира во легитимните деловни текови. Се добива впечаток дека целата генијалност на организираниот криминал се состои во уметноста на прикривање траги од нелегално стекнати пари. Значи, разните кривични дела се основна дејност, но перењето пари е главниот мотив, единствениот интерес и крајната цел.

Моќта на организираниот криминал е техниката на прикривање на потеклото на незаконски стекнатите пари и прикажување на истите како законски. Практика е голем број на криминалци кои организацијата често ги принудува и деловните луѓе да соработуваат, добивајќи некаква заштита, сепак не покажуваат ни најмала потреба од ваков вид на услуга. Одамна е познато дека е организираниот криминал го достигнува својот врв каде што работните места на криминалците и конвенционалниот се во допир со деловниот, редовен сектор. Во последните години многу криминални групи се занимаваат со систематско собирање податоци за познати личности од културните, спортско, деловно и политичко

милје. Ги уценуваат со големи суми на пари и нивното вклучување во валкани бизниси, кои би можеле да нанесат непроценлива лична, деловна и интелектуална штета. Ова се методите со кои криминалните истражни организации ги претвораат со собирање (не секогаш валидни) податоци за одредени групи луѓе (на пр. кози) ностра, Јакуза, руска „мафија“), како и злосторства.

Кога ќе ги погледнете земјите од Европа и кога ќе анализирате за организиран криминал, се добива впечаток дека нема место во кое оваа чума нема свои длабоки корени. На овој начин најдобро се манифестира неговата етиологија. Истражување за организиран криминал и корупција, предводено од перење пари како авангардна активност на сите актери во играта на валкани комбинации, покажуваат дека Обединетото Кралство и Германија се лидери во овој сегмент и во рамките на финансиските системи на овие две европски земји кои ја вршат речиси секоја петта трансакција под сомнителни околности. Италија е, како што вели Масари како фасцинантно поле, речиси „шоу на отворено“ бидејќи е: „... како еден од основачите на поранешната Европска економска заедница (ЕЕЗ), а денес на Европската унија (ЕУ), веќе долго оптоварени со проблемот на организираниот криминал... иако европските креатори на политики се мачат против организираниот криминал и го истакнуваат како приоритет, италијанското општество научи како да живее со оваа загрижувачка појава.“ Тоа не е само привремена состојба, туку феномен кој датира од обединување на Италија (60-ти на XIX век). Со проблеми се соочуваат и Албанија и Чешка со организираниот криминал, меѓутоа, албанските криминалци главно дејствуваат во други европски земји, особено Чешка, Шведска и Бенелукс (Белгија, Холандија, Луксембург). По неуспешната транзиција и валканата приватизација на територијата на поранешна Алијанса на Советските социјалистички републики (СССР) забележаа вистинска експанзија на сите видови криминал. Тајкуните од Руската Федерација добија предност по големиот грабеж на имотот од секаков вид, окупираа поголеми градови и егзотични места во Европа, купувајќи сè со валкани пари што беше на продажба. Ним им се придружуваат помали групи од Украина. Конечно, треба да се спомене дека голем број земји кои претставуваат вистински даночен рај (Монако, Монте Карло, Кипар) за сите криминалци кои незаконски стекнале пари, а сакаат да ги активираат

во деловни аранжмани, но овој пат на легален начин. Што се однесува до криминалците од споменатите европски земји, тие се блиски на сите полиња соработуваат со криминалци од Азија, Латинска Америка, САД и Африка.

Посебно е интересно што денес се обработуваат најголем дел од стручните и научни трудови за проблемите на организираниот криминал кој е поврзан со одредена криминогена група (банда, банда, клан), криминал, институција, поединец, но и за државата. Проблемот е што многу малку се знае за методите кои криминалците ги користат во својата работа, за крајните корисници и нивните жртви и кривични дела, специјалности и времетраење на поединечни сојузи, синдикати, договори и сл. Освен тоа, познавањето на посовремените форми на дејствување на неговите актери е нецелосно, на пример, поврзаните криминални работни места за сајбер криминал кој е производ на модерното време. Тековно познавање на улогата на криминогени професионалци и односот меѓу нелегалните пазари од една страна и правните корпорации и Владата на многу држави од друга страна е нецелосна. Познато е дека кај голем број Европејци државата спроведува многу опсежни истражувања за да добие подлабок увид во суштината и структурата на засега добро заштитен организиран криминал во повеќето европски земји. Покрај тоа, врските помеѓу криминалните организации сè уште остануваат недоволно проучени. Накратко, потребно е повеќе истражување за повеќекратни и сложени врски и сојузи меѓу актери од спротивни страни на законот. Поразителен факт е што досегашните наоди на истражувачите од областа организираниот криминал е првенствено фрагментарен, резултат на бомбастичните медиумски најави или само дневни информации кои не дозволуваат формирање на солидна, систематска студија која би ги поврза сите активности на организираниот криминал во Европа и пошироко. Проблемот е што до сега никој не се занимавал со составување на делови од организираниот криминал во една целина и што се очекува дека современите средства ќе помогнат. Да, но во исто време на другата страна им се овозможи на криминалците да направат уште повеќе активности, помистериозно и надвор од допирот на правната јавност.

1.2. Концептот на организиран криминал во теорија

Со оглед на темата на трудот, потребно е да се објасни и концептот и карактеристиките на организираниот криминал кој заедно со тероризмот е најсериозна безбедносната закана на модерното време.

Организираниот криминал е негативен општествен феномен што се манифестира во скоро сите земји, но и покрај тоа, нема ниту една дефиниција. Меѓутоа, тоа што не постои единствена дефиниција не значи дека е така област недоволно проучена. Напротив, има многу во научната теорија дефиниции за организиран криминал што укажува на важноста и потребата од проучување и спротивставување на овој облик на криминално дејствување, но од друга страна укажува неможноста да се усогласи она што го опфаќа поимот. Со оглед на тоа организираниот криминал е многу сложен негативен социјален криминален феноменот кој бара посебен напор при неговото проучување и дефинирање како да се издвои овој тип на незаконско однесување од други слични појави.

За професорот М. Бошковиќ, Организираниот криминал може да се дефинира во поширока и потесна смисла. Така, според едно пошироко разбирање, организираниот криминал претставува форма на криминална активност која се карактеризира со организиран пристап кон извршување на кривични дела, со цел прибавување противправна имотна корист, додека во потесна смисла тоа е облик на криминална активност, но во која се воспоставува врска помеѓу шефови на криминални организации и поединци од структурите на државната моќ.[55]

Според професорот Ђ. Игњатовиќ организираниот криминал е тип имотен криминалитет кој се карактеризира со постоење на криминална организација која спроведува континуирана економска активност, користејќи насилство и корупција на носителите на власта. За него дефиницијата за организиран криминал може да се подели на потесна и поширока смисла. Во поширока смисла, организираниот криминал постои

[55] М. Бошковић, Организовани криминалитет, Полицијска академија, Београд, 1998, стр. 7

кога криминалните активностите ги вршат група луѓе. Според потесното разбирање, за постоење на организиран криминал потребно е, покрај постоењето на група луѓе кои вршат криминална активност, постојат и следните услови: јасна поделба на трудот меѓу членовите внатре во криминални организации, постоењето на континуирани активности со цел стекнување профит, употреба на насилство и заплашување, воспоставување врски со властите со цел да се избегне кривично гонење.[56]

Професорката Константиновиќ-Вилиќ, професор Николиќ Ристановиќ и Професорот Костиќ смета дека организираниот криминал е најопасен, најмалку позната и недоволно научно проучена форма на стручно изразување на криминалот.[57]

Професорот Стојановиќ го дефинира организираниот криминал како „структура“ која опфаќа други форми на криминал или експлоатира различни сектори и сфери на нелегални економии, инфилтрирајќи се во економскиот, па дури и во политичко-административниот свет“.[58]

1.3. Карактеристики на организираниот криминал

За подобро разбирање на феноменот на организираниот криминал и неговата суштина, потребно е да се утврдат неговите основни карактеристики. Комитетот за организиран криминал на Меѓународната асоцијација на полициски началници (Меѓународна Здружението на началници на полиции (ЗАПС) ги дефинираше основните карактеристики на организиран криминал:

1. структурна организација,

2. континуирано остварување профит,

[56] Ђ. Игњатовић, Организовани криминалитет-други део, Полицијска академија, Београд, 1998, стр. 25
[57] С. Константиновић-Вилић, В. Николић-Ристановић, М. Костић, Криминологија, Ниш, 2009, стр. 194
[58] З. Стојановић, Организоване форме криминалитета, Безбедност и друштвена самозаштита, бр. 5/90, Београд, стр. 62-63

3. монопол и

4. имунитет.

За професорот Шкулиќ, организираниот криминал се карактеризира со следново карактеристики:

- постоење на криминална организација,
- имотна мотивација,
- специфичност на структурата,
- ексклузивност на членството,
- специфичност на оперативните методи,
- инфилтрација во правните економски текови и
- поврзаност со структурите на државната власт.[59]

Во Националната стратегија за борба против организираниот криминал се наведени следните карактеристики на организираниот криминал:

- секој член на криминална организација има јасно дефинирана улога во организацијата,
- активноста на криминалната организација се планира на подолг временски период,
- Дејноста на криминалната организација опфаќа примена на строга дисциплина, како и одредени правила за внатрешна контрола,
- активноста на криминалната организација се протега на меѓународно ниво,
- споменатата активност се карактеризира со употреба на насилство и заплашување,
- Напори за прикривање на нелегално стекнатите профити и криминални активности со користење на економска и деловна структура, односно со извршување на кривични дела на перење пари и даночно затајување и

[59] М Шкулиќ , Основна феноменолошка обележја организованог криминалитета, Ревија за безбедност бр. 10/08, стр. 23

- влијание врз носителите на политичката моќ, медиумите и други важни социјални и економски фактори.

Важни карактеристики на организираниот криминал се:

- специјализација и поделба на трудот,
- стручно, планирано извршување на кривични дела,
- организација од постојан карактер,
- употреба на различни форми на насилство,
- сопствен систем на санкции,
- влијание врз државните органи и
- употреба на коруптивни методи.[60]

Од наведеното може да се издвојат следните карактеристики на организираниот криминал:

- постоење на криминална организација,
- имотна мотивација,
- специфична организациска структура,
- специјализација за извршување кривични дела,
- разновидност на манифестации,
- пазарна ориентација,
- континуитет на дејствување,
- употреба на криминални методи во правниот бизнис,
- поврзаност со структурите на државната власт и
- Прикривање на дејството.

[60] М Шкулиќ, op. cit., стр. 23

2. ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ ВО МЕЃУНАРОДНОТО ПРАВО

Да се подобри ефикасноста и ефективноста на спротивставувањето на организираниот криминал, треба да има јасни дефиниции или критериуми за разликување на организираниот криминал од другите слични облици на криминални дејствија. На меѓународно ниво се одвива дефиницијата за организиран криминал во две насоки. Првиот се однесува на наведување на условите што треба да се исполнат за да делото се сметало за активност на организиран криминал, додека другата насока е поврзана да се сведат овие криминални активности под злосторничко здружување. Со оглед на тоа организираниот криминал не познава национални граници, тој е од големо значење за создавање на меѓународни правни акти поврзани со борбата против организираниот криминал.

Значаен придонес во спротивставувањето на оваа форма на општествено штетно однесување дадена со Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал. Главната цел на оваа Конвенција е да ја промовира соработката во поглед на спречување и борба против транснационалниот организиран криминал.[61] Во текстот на Конвенцијата не може да најде прецизна дефиниција за организиран криминал, туку само дефиниции на поими: организирана криминална група, организирана група и, меѓу другото и дефиницијата за кривично дело. Така, според член 2 став 1 од горенаведеното Конвенцијата, организирана криминална група се состои од група од три или повеќе лица, која постои одредено време и која постапува спогодбено заради извршување едно или повеќе тешки кривични дела или кривични дејности, со крајна цел стекнување материјални или други придобивки.

Во споменатата дефиниција, меѓу другото, се споменува и тешко кривично дело. Тој претставува дело што претставува кривично дело за кое е предвидена казна затвор во траење од најмалку четири години или со потешка казна. Од друга страна, организираната

[61] Службени лист СРЈ-Меѓународни уговори, бр. 6/01

група се дефинира како група која не е случајно формирана за непосредното извршување на кривично дело, додека членовите на оваа група не мора да имаат формално одредени улоги, а групата како таква не мора да има континуитет на членство или развојна структура. Со оглед на самото име на Конвенцијата, логично е да се дефинира и таа, поимот транснационален организиран криминал.

Членот 3 од Конвенцијата предвидува дека делото е по природа транснационална ако:

- Направено е во неколку земји,
- направено во една земја, но најголемиот дел од подготовката, планирањето и управувањето или контроли се извршени во друга земја,
- направено во една земја, но вклучува организирана група за криминал кој вклучува криминални активности во неколку држави и
- направено во една земја, но значителни последици настанале во друга земја.

Покрај Конвенцијата, беа усвоени три протоколи: 1) Протоколот за превенција, борба и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца, 2) Протокол против криумчарење мигранти по копно, море и воздух и 3) Протокол против недозволено производство и трговија со огнено оружје, негови делови и муниција.

3. ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ ВО ЗАКОНСКИТЕ РЕШЕНИЈА НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Законски решенија кои имаат поврзаност со сузбивање на некои од облиците и подоблиците на организираниот криминал се:

• Закон за контрола на опојни дроги и психотропни супстанции – се забранува одгледување, производство, промет, посредување и употреба на супстанции и растенија и

нивни препарати освен во медицински или научни истражувања или во судско-медицински, наставни или полициски намени.

• Законот за оружјето од 2005 - дефинирањето на оружјето, видовите на оружје и законската рамка за условите за набавување, поседување, носење, чување, производство, поправање, промет, превоз и пренесување преку државните граница на оружје и муниција.

▪ Законот за доброволно предавање и собирање огнено оружје, муниција и експлозивни материи и за легализација на оружјето од 2003 - цел: постигнување на национална стабилност преку разоружувањето и доброволно предавање. Законот гарантира анонимност на граѓаните кои го предале оружјето, а исто им гарантира дека против нив нема да биде поведена прекршочна или кривична постапка. Законот предвидуваше и легализација на оружјето преку поднесување на барање за легализација и со исполнување на законските предвидени услови за добивање на дозвола за оружје.

▪ Закон за прекршоците против јавниот ред и мир.

▪ Законот за полиција.

▪ Законот за судови.

▪ Законот за јавно обвинителство.

▪ Законот за спречување на перење на пари и други приноси од казниво дело и финансирање на тероризам.

Меѓу подзаконските акти, релевантни се:

▪ Правилникот за видовите на оружје кои можат да се набавуваат врз основа на одобрение и за значењето на одделни видови на оружје од А и Д категорија, содржи прецизни дефиниции за поделбата на оружјето по категории и таксативно набројување на тоа кои видови оружје во која група припаѓаат.

▪ Правилникот за начинот на пренесување на оружје и муниција преку државна граница, содржи одредби за тоа на кој начин е дозволено да се внесе оружје во Република Македонија – преку регулирани – постоечки гранични премини каде што постојано има

гранична контрола и притоа јасно да се нагласи дека сака да се внесе оружје при што истото оружје ќе го предаде на увид на официјалните лица а воедно и ќе приложи соодветна документација.

• Правилникот за минималните технички и безбедносни услови што треба да ги исполнуваат објектите со кои се врши производство и поправање односно промет и складирање на оружје и муниција, е донесен во координација со Министерството за транспорт и врски и Министерството за економија и содржи детални одредби за тоа какви и колку простории треба да имаат овие објекти, на кој начин и од кои материјали треба да бидат изградени, уреден е начинот на обезбедување и начинот на заштита од природни временски непогоди.[62]

Успешната борба против организираниот криминал условува извршување на законските надлежности во целост од страна на секој орган во државата кој има за цел сузбивање на организираниот криминал. Сите државни органи, со својата работа, мораат да придонесуваат кон ваквата борба, сепак, оние кои имаат најголеми ингеренции и надлежности се: Јавното обвинителство, Полицијата, судството, Финансиската полиција, Управата за спречување на перење пари и финансирање натероризам, Управата за јавни приходи, Царинската управа, Агенцијата за разузнавање и сл.

4. АКТИВНОСТ НА ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

Организираниот криминал како негативна општествена појава се манифестира во различни форми на организиран криминал. Во тој контекст организираниот криминал се манифестира во областите на економските и финансиските сектор, но и во други области од општествениот живот. Основна карактеристика на современите криминални

[62] Лабовиќ, М., Николовски, М., Организиран криминал и корупција – нови теоретски димензии и практични консеквенции, методика на откривање и докажување, Скопје, 2009

организации покрај профитната ориентација е и комбинирање на криминалните методи со методите на современиот бизнис организација.[63]

Манифестацијата на организиран криминал може да биде најопшто поделена во две групи. Тоа се:[64]

1. кривично дело е организирање на криминална група и

2. кривични дела извршени од членови на организирана криминална група.

Кога станува збор за кривично дело организирање криминална група, тука треба да се разликуваат две ситуации. Првата ситуација постои при организирање криминални групи, каде што по тој повод одговара организаторот, додека во вториот случај тоа е за здружување и дејствување во рамките на злосторничко здружение, каде што кривично одговорноста ја имаат сите членови на злосторничкото здружување со приклучување кон такви здружувања заради извршување на кривични дела.

Кривичните дела што ги извршиле членови на организирана криминална група се пред се поврзани со остварување профит и оваа група на кривични дела е доминантна. Вклучува кривични дела со чие извршување се стекнува имотна корист, па така во основните активности на организираните криминални групи може да вклучуваат: производство и шверц на наркотици, шверц на оружје, мигранти, егзотични животни, организирање проституција, трговија со луѓе итн. Овој вид криминална активност се нарекува и „криминал на првиот прстен“ или „кримибизнис“.

Членовите на организирана криминална група можат да извршат други кривични дела чија цел е спречување на кривично гонење, но и создавање услови за непречено вршење криминални активности. Кривични дела сторени со цел да се овозможи непречено вршење на криминални дејствија се: заплашување, уцена, убиство на сведоци, членови на натпреварувачки групи, фалсификување документи итн. Во литературата може да се најде и името на криминалот на вториот „прстен“ или „инструментален криминал“, имајќи

[63] Г. Бошковић, Организовани криминал, op. cit., стр. 28
[64] М. Шкулић, Организовани криминалитет, Досије,Београд, 2003, стр. 46

предвид дека извршувањето на овие кривични дела има помошно, односно инструментална улога.

Активности на организирани криминални групи се насочени кон превенција од кривичното гонење кои се однесуваат на извршување на кривични дела: корупција, перење пари, затајување даноци итн. Тие претставуваат кривично дело трет „прстен“ или „кривично дело перење пари“.

Четвртиот „прстен“ или „колатерален криминал“ претставуваат кривични дела извршени од членови на криминална група кои не се поврзани со примарните активности на групата (незаконско набавување и носење оружје, насилничко однесување, силување итн.).[65]

Ако ги анализираме ативностите на организираниот криминал преку процесите на глобализација кои се еден вид мултипликација на прекуграничните контакти помеѓу одредени држави и субјекти во нив, како легално, така и незаконски. Новите бранови кои ги носат процеси, зачестеноста на новите односи во економијата, политиката, спорт, финансии, но и во организации чија основна дејност е вршење на различни видови кривични дела кои, за жал, имаат видлив напредок. Треба да се праша, дали државниот систем во процесите на глобализација го насочуваат ветрот во едрата на бродот наречен борба против организиран криминал и преземаат какви било чекори за спречување на чумата. Оние кои прашуваат веројатно заборавиле дека владите на многу земји веќе не го прават тоа, размислуваат за обврските кон граѓаните и за обврските што веќе ги прифатиле, тие ги трошат своите мандати размислувајќи што ќе им кажат претставниците, емисарите или пратениците на меѓународната институциите и можните последици доколку нивната работа биде негативно оценета. Во тој меѓупросторот, кој ги отсликува слабостите на државниот апарат, создадени се фасцинантни услови за повеќе поорганизирани криминогени активности. Спомнатите слабости и напредок во информатичката технологија, можноста за негова примена, поголем степен на мобилност на сите форми на капитал, луѓе и брз проток на информациите им овозможија на криминалците и нивните

[65] С. Мијалковић, Национална безбедност, Београд, 2011, стр. 202

здруженија во секоја земја во Европа, да ги покажуваат сите свои вештини и способности и ја користат секоја можност за нивните потреби. Се кријат зад големите бизнис аранжмани, големиот капитал, политичките и деловните функции, националниот патриотизам, повремените заговори и донации, членовите на организираниот криминал ги освојува симпатиите на масите и се инфилтрира во самиот врв на државните (политички) тела и органи, до одборите на директори на големите мултинационални компании, до одборите на директори на банките и до одборите на директори и органите на финансиските институции и институциите за осигурување. За нив многу правни правила на меѓународните правни механизми се ирелевантни со оглед на тоа што се стекнале со позиции во кои иако се прекршителите, лесно избегнуваат секаков вид контрола и одговорност и санкции. Нема влада во европска земја каде што бизнисмен, конгресмен, претприемач итн., кој магично не заземал висока позиција. И секој потврдила дека сериозно стравува од проширување на глобално организираните домашни и меѓународни организирани криминални групи. Многупати се покажало точно дека нема смисла да се бара дефиницијата за организиран криминал. Впрочем, дали она што особено се добива со неговото прецизирање на дефиницијата е нешто? Ништо посебно. Доколку случајно дадената дефиниција му наштети на неговиот интегритет и структура, ако одземе дел од профитната торта, вештите криминалци многу лесно ќе најдат начин да следниот пат да немаат загубат и да ги свртат работите во нивна идна корист. Дали ќе успеат во тоа, зависи од националниот и меѓународниот пазар, демократските системи, плуралистичките цели и ослабена севкупна организација во рамките на поединечни држави на кои глобализацијата не ги зацврстила темелите кои веќе се значително разнишани од порано. Овие форми на гаранција може слободно да се каже, се составен дел на идната модерна парадигма кон која ќе се стреми организираниот криминал да ја примени во секоја земја во Европа и светот за која ќе најде интерес. Водачите на Европската унија (ЕУ) се уверени дека организираниот криминал е многу сериозна закана по безбедноста на сите нејзини земји-членки, но и на целата меѓународна заедница. Сепак, тие не мислат дека секој проблем поврзан со неговите постапки ќе биде решен со самата изјава, да тој на почетокот на XX век, во САД и во многу европски земји е вклучен во системите на државите.

Организираниот криминал ја нема својата вообичаена форма. Можеби ова му е најсилната страна која му помага вешто да избегне да биде препознаен и дефиниран. Многу често ниту една извршена криминогена операција на една организација не личи на друга, а за нивните злодела се дознава дури по нивното прифаќање на одговорноста за стореното дело. Прашањето е што од нивните признанија имат поедини служби, институции или државна администрација. Единствена придобивка, ако може да обезбеди некое грозоморно кривично дело, секогаш им припаѓа на оние кои се гладни за сензационализам, а тоа е за пред се медиумите и новинарите. Сето тоа се вклопува во добро познатиот филмски колоквијализам на перфектот само сценарист и режисер на крими филм се стремат кон криминал. Како потврда за овој цитат е постоење на разни организации, групи, банди, кланови и соло извршители кои негуваат сопствени методи и стилови на дејствување, без разлика дали се работи за најмал прекршок или совршена кражба, егзекуција, хакирање или терористичка акција. Организираниот криминал е под голема влијанието на процесите на глобализација, под чие влијание многу земји, мултинационални компании, финансиски организации, нафтени организации итн., претрпеа радикални организациски промени на кои и тој мораше брзо да се прилагоди. Во спротивно би останале без дел од својот профит. Организираниот криминал е активност (и неуспех да се спречи) што во одреден момент или временски интервал се загрозени од одредени лица или одредена стока, во материјална и морална смисла, кои припаѓаат и на тие личности, семејства и организации на државата во целина кои се инкриминирани во важечките казнено-правни норми на една држава. Организираниот криминал, кој некои автори со право го нарекуваат империја на злото, не е нов начин за стекнување економски и други бенефиции и привилегии без работа. Тоа е многу стар феномен што постои без исклучок во секоја држава од нејзиното основање. Појавни форми на организираниот криминал се разликуваат од една до друга држава, не само во однос на конкретни криминални активности туку и помеѓу националните законодавства што се занимаваат со толкување на овој термин. Во најмодерна прифатена смисла, организираниот криминал е профитно ориентирана континуирана криминална активност, која е спроведена од криминални организации во различни области погодни за криминална експлоатација, а се

карактеризира со висок степен на интеракција помеѓу членовите на организацијата, различни видови на одговорности на ниво на организација, групна или индивидуална. Во последно време се карактеризира со постојан подем кој не може да биде значително под влијание на многу адвокати, обвинители, криминолози, полицајци и експерти во која било земја, но и на меѓународно ниво. Во својот неоспорен пораст, има извонредна корист и можностите на нејзините претставници насочени кон создавање соодветни можности за нелегална инфилтрација на стекнат имот, пред се пари во легални финансиски текови и неговите истакнати членови во важни општествено-политичко-деловни структури. Вештината на приспособување во одредена општествено-политичка и економска формација се рефлектира не само во формалното присуство и припадност, туку во извлекување бенефиции и останување во нив што е можно подолго, и на внатрешно и на меѓународно ниво. Организираниот криминал се смета за многу сеопфатна активност. Поради неговата сеопфатност и начинот на кој ги спроведува своите активности и поради големиот број на организации, групи и поединци кои строго се придржуваат до своите обврски, им создава голем проблем на сите институции кои би се спротивставиле и бореле против него.

Во модерното време за кое се мисли дека постои само поради промената на глобалината политичка, социјална, правна и економска карта на светот, се заборава на организираниот криминал кој напредува како никогаш досега. Затоа, не треба да се навраќаме на поранешните времиња, поточно на средниот век, кога се третира како нешто што работи против божествените закони. Денес не е толку важно појавата на организиран криминал во вистинска смисла на зборот да се поврзува со делата на криминалците, извесен Џонатан Вајлд, кој бил со неговата банда во средниот век оперираше во Англија. Бандата предводена од него извршила брутални злосторства, украла се и сешто, киднапирање и тепање луѓе, за тој како вистински лидер да контактира со оштетените сопственици, и со пристојната награда (видете апсурд), тој би го вратил ограбениот имот кој е ограбен со најсурови методи. Која е вредноста на ова знаење. Дека можеби Вајлд не заслужува да му се пее или се наречен инспириран од „Херој на шумата Шервуд“ на Робин Худ. Без разлика на потребата да се биде во согласност со експанзивните процеси на

глобализацијата, обрнете малку внимание на тоа, но сепак за него е неблагодарно да се зборува од историската димензија. Се добива впечаток дека спомнувањето имиња (Вајлд, Ал Капоне, Лаки Лукано, холандски Шулц, итн.) или здруженија (Коза Ностра, џакузи, Тријада, Камора) од неговото милје, води кон популаризација на здруженија и поединци.

5. СТРУКТУРА НА ОРГАНИЗИРАНО РАБОТЕЊЕ НА КРИМИНАЛНИ ГРУПИ

За да се овозможи поефикасна борба против организираниот криминал, од клучно значење е да се разбере како да се организира, дејствува и да се однесува организирана криминална група.

Општествени промени поврзани со слободното движење на луѓе, стоки и капитал, како и технолошкиот развој условија промена во структуирањето на криминалното организирање. Покрај профитот, односно финансиската моќ на организираната криминална група, како нивните цели на дејствување се појавува и желбата за воспоставување политички позиција, позиција во економско-финансиското работење, но и влијание врз државата, односно обликување на политиката и функцијата на државата, со цел спречување на криминалните прогон и постигнување криминални цели.

Една од основните карактеристики на организираниот криминал е поврзаноста со политичка и економска елита. Имено, организираниот криминал е насочен кон инфилтрација во легални економски текови со цел прикривање на незаконски стекнатиот профит и криминални активности. Токму поради горенаведеното, на организираниот криминалот му е потребна помош од владини претставници.

Традиционалната форма на организирање криминални групи се засноваше на строго хиерархија и поделба на должностите. Овој тип на организација може да се претстави со пирамидална структура, каде што на врвот на пирамидата е газдата кој ги носи сите одлуки, потоа заменик кој ја претставува врската помеѓу раководителот и останатиот дел од организацијата, а на најниско ниво се директните извршители. Типичен пример за

овој тип на организација ја претставува италијанската мафија. На чело на организацијата е шефот (италијански капо), а по него неговиот советник (италијански consigliere) кој му помага да донесува одлуки. Најчесто се работи за член кој добро го познава правото на дадената држава и не е директно вклучен во криминални активности.

На хиерархиската скала веднаш под поглаварот е неговиот заменик (италијански:. соттокапо) кој пренесува наредби. Заменикот пренесува наредби само до следното хиерархиско ниво, односно до поручникот (италијански капорегима) под чиј надзор се голем број „војници“ кои се директни извршители на кривични дела. Целта на пирамидалната форма на организација е да ја заштити целата организација, а и претходно сите лидери. Доволно е во случај на опасност од кривично гонење, еден член на организацијата да „исчезне“, веднаш прекинува и поврзаноста на криминалните активности со налогодавачот, односно со раководителот на криминалната организација.

Со современите општествени промени, дојде до промена во структурирањето на организирана криминална активност. Денес тоа е структура на криминални организации многу сличен на начинот на кој се организирани деловните корпорации. Според студијата на Центарот на Обединетите нации за превенција на меѓународен криминал, постојат пет модели на организирање криминални групи[66]:

1. Стандардна хиерархија - е најчестиот начин на криминално организирање кога се карактеризира со постоење на независен лидер, посебен синџир на команда и јасно дефинирана поделба на улогите,

2. Регионална хиерархија - заснована на постоење на една централна организација која раководи со регионални организации. Има слични карактеристики како стандардна хиерархија (дефинирани улоги во групата, единечен синџир команда, внатрешна дисциплина), но од неа се разликува по тоа што постои одредено ниво на независност на

[66] Типологија криминала наведена је према: Г. Бошковић, Организовани криминал, Криминалистичкополицијска академија, Београд, 2014, стр. 51

регионалните организации (кои се под контролен центар) да работи во одреден географски регион,

3. Групна хиерархија - се состои од голем број организирани криминални групи кои работат под раководство на централно раководно тело. Групната хиерархијата главно се создава за да се регулира односот помеѓу поголем број организирани криминални групи и со тек на време ваквиот начин на организирање зазема свој идентитет,

4. Основна хиерархија - претставува постоење на една структурирана помала група околу која постои мрежа на соработници. Ова јадро се состои од помали групи, најчесто до дваесет членови кои се меѓусебно поврзани. Покрај таа помала група има и поголема број на придружни членови кои се помалку меѓусебно поврзани и

5. Криминална мрежа - се карактеризира со висока приспособливост и членство поединци со различни вештини ангажирани за извршување одредени кривични дела. Врските меѓу членовите на оваа група се однесуваат на постигнување криминална цел, а помалку се засновани на социјални и етнички поврзување.

6. БОРБА СО ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

За да биде ефикасно спротивставувањето на организираниот криминал, неопходно е да се создаде поширока слика и да се има сеопфатен пристап кој вклучува набљудување на извршени кривични дела во поширока просторна и временска целина.

Во повеќето законодавства, појдовна точка во борбата против организираните криминал е Националната стратегија за борба против организираниот криминал криминал. Во таквиот документ најчесто се наведува дека е неопходно да се создадат национални капацитети и потенцијали кои би придонеле за поефикасна борба против сите облици на организираниот криминал, со посебен акцент на борбата против корупцијата и влијанието на организираниот криминал врз државните носители. Национално стратегијата за борба

против организираниот криминал, меѓу другото, пропишува: мисијата, визијата и целите на борбата против организираниот криминал, институциите, средства и капацитети за борба против организираниот криминал и мерки кои се треба да се земат.

Мисијата дефинирана со Националната стратегија за борба со организираниот криминал е воспоставување на ефикасна борба против организираниот криминал со помош на сите расположливи капацитети, воспоставување соработка со земјите од регионот и меѓународните организации, како и развојот на современата правни рамки, институции и капацитети.

Главните цели на Стратегијата се:

1. „развивање на проактивен пристап во борбата против организираниот криминал,

2. зголемување на ефикасноста во борбата против организираниот криминал соодветна примена на превентивни и репресивни дејствија, како и конфискација на имот произлезен од извршување на кривично дело,

3. усогласување на националното законодавство со меѓународните стандарди во области на борба против организираниот криминал,

4. зајакнување на капацитетите (човечки и материјално-технички) на сите државни органи

вклучени во борбата против организираниот криминал,

5. зајакнување на соработката на национално, регионално и меѓународно ниво и

6. зајакнување на соработката меѓу државните органи, приватниот сектор и граѓанското општество компании“.

Во согласност со националните стратегии, најчесто клучна улога во борбата против организираниот криминал имаат: Министерството за внатрешни работи (со посебен акцент ја става Службата за борба против организираниот криминал), Безбедносно информативната агенција, Военобезбедносната агенција, Министерството за правда (посебно одделенијата на судовите и специјалното одделение на обвинителството одговорно за постапување по предмети организиран криминал) и Министерството за

финансии (посебно место има Управата за спречување на перење пари, Даночната управа и Царинската управа).

Од големо значење за сузбивање на организираниот криминал е форензичката разузнавачка аналитика која овозможува создавање на континуирани политики за борба против организираниот криминал. Оваа анализа опфаќа низа алатки кои се движат од анализа на структурата на криминалната организација, преку анализа на функционирање и процеси кои се одвиваат во рамките на криминалната организација, па сè до конкретни анализи на телефонската комуникација и дијаграми за хронологија на настани.

Кога станува збор за криминални истраги за организиран криминал потребно е да се споменат посебни доказни дејствија. За осветлување на тешки форми на криминалитет, како што е организираниот криминал не е доволно да се користи само конвенционални докази. Современиот криминал бара адекватни државна реакција.

„Доказите“ ги дефинираат следните посебни доказни дејствија:

• таен надзор на комуникациите,

• тајно следење и снимање,

• симулирани работни места,

• компјутерско пребарување на податоци,

• контролирана испорака и

• таен иследник.

Услов за примена на посебните доказни дејствија е постоење основи на сомнение дека едно лице сторило организиран криминал или друго кривично дело изречно пропишани со закон, а собирањето докази значително би го отежнало кривичното гонење или нивното собирање. Исто така, „посебните доказни дејствија по исклучок можат да се применат на лице за кои постојат основи на сомнение дека се подготвува да го стори кривичното дело, а околностите на случајот укажуваат дека делото не можело да биде

сторено на друг начин, откриено, спречено или докажано или би предизвикало несразмерна тешкотија или голема опасност“. Ова се следните доказни дејствија:

1) Тајно следење на комуникациите се определува во случај кога се исполнети општите услови заеднички за сите посебни доказни дејствија. Посебна доказна акција тајно следење на комуникациите наредува судот, односно судијата за претходниот постапка по образложен предлог на јавниот обвинител. Таен комуникациски надзор може да трае најмногу три месеци, а доколку има потреба и понатаму собирањето докази, може да се продолжи за уште три месеци. По исклучок, за кривични дела за кои е надлежно Обвинителството за организиран криминал, односно Обвинителството за воени злосторства, ова посебно доказно дејствие може да биде продолжуваат не повеќе од двапати за три месеци. Врз основа на сè јасно е дека посебна доказна акција на тајно следење на комуникациите може трае вкупно една година.

2) Тајното следење и снимање се утврдува кога се исполнети општите услови заеднички за сите посебни доказни дејствија. Оваа мерка по образложение на предлог на јавен обвинител го определува судот заради: „1) откривање на контакт или комуникација на осомничени на јавни места и места каде што е ограничен пристапот или во просториите освен во станот и 2) утврдување идентитет на лица и лоцирање лица или работи“. Наведени места и простории, т.е транспортните средства може да бидат предмет на таен надзор и надзор, доколку има веројатноста дека осомниченият ќе биде присутен или на тие места, простории или да ги користи тие превозни средства. Оваа посебна доказна акција може да трае три месеци, а поради потребата од натамошно прибирање докази може да се продолжи за најмногу три месеци. Исклучок од овој временски рок постои во случај на кривични дела во кои постапува јавно обвинителството од посебна надлежност, а потоа мерката тајно следење и снимање може да се продолжи најмногу уште два пати, секој во траење од три месеци.

3) Симулираните работи претставуваат посебно доказно дејствие што може да се изврши и се применуваат кога се исполнети општите услови за примена на посебни докази дејства. „По образложен предлог на јавниот обвинител, судот може да определи: 1)

симулирано купување, продавање или обезбедување деловни услуги и 2) симулирано давање или примање поткуп“. Ова посебно доказно дејство може да трае три месеци, а поради потребата од натамошно прибирање докази можно е да се продолжи за најмногу три месеци. По исклучок, можна е мерката за симулирани работни места да продолжи најмногу уште два пати во траење од три месеци во случај кога се работи за кривични дела во кои постапува специјалното јавно обвинителство.

4) Компјутерско пребарување на податоци утврдува судот на образложен предлог на јавниот обвинител под услов да се исполнети општите услови за пријавување посебни доказни дејствија. Ова посебно доказно дејствие опфаќа „компјутерско пребарување на веќе обработени лични и други податоци и нивна споредба со податоци поврзани со осомниченият и кривичното дело“. Рокот во кој може да се примени е три месеци, а поради потребата од натамошно прибирање докази, по исклучок може да се продолжи најмногу уште два пати во траење од три месеци.

5) Контролирана достава е посебно доказно дејствие. „Доколку се исполнети условите, Републичкиот јавен обвинител, односно јавен обвинител со посебна надлежност може да собира докази за постапка и откривање на осомничените ја утврдува контролираната достава со која дозволува со знаење и под надзор на надлежните органи незаконски или сомнителни пратки: 1) се испорачуваат на територијата на земјата каде е осомниченият и 2) влезе, премине или излезе од територијата на земјата“.

6) Прикриен истражител е посебно доказно дејствие што може да се преземе и се применува во случаи кога се исполнети општите услови за примена на посебни доказните дејствија, со посебен акцент на принципот на супсидијарност. "На образложен предлог на јавниот обвинител судот може да определи ангажман на таен истражител ако употребата на други посебни докази не го направи тоа, може собирањето докази или гонењето да биде значително отежнато“. Може да се ангажира таен истражител најмногу една година под услов образложен по предлог на јавниот обвинител, и судијата за претходната постапка може најдолго да го продолжи времетраењето на посебното доказно дејствие шест месеци.

Начелата на кои мора да се заснова примената на посебното доказно дејствие се: законитост, супсидијарност, пропорционалност, како и принципот на судска ревизија.

Имајќи предвид дека примената на овие мерки навлегува подлабоко во основните права и слободи граѓаните, се поставува прашањето кои се законските основи кои го дозволуваат аплицирањето посебни доказни дејствија при расветлување на посебните кривични дела. Имено, постојат две правни основи. Првата е дека овие акции се користат за да се докаже тоа кривични дела во врска со кои постапува Обвинителството за организиран криминал. Други правни основи се однесуваат во случај на откривање и докажување на крајно тешки кривични дела, а на друг начин не може да се собираат докази за гонењето или собирањето би било значително отежнато. Со исклучоци, посебно доказните дејствија можат да се применат и на лице за кое постојат основи на сомнение дека подготвува едно од наведените кривични дела, а околностите на случајот укажуваат дека кривичното дело не можело на друг начин да се открие, спречи или докаже или дека би предизвика несразмерни тешкотии или голема опасност.

За конфискација на имот произлезен од кривично дело, се наведени кривичните дела на кои важат одредбите каде меѓу другото се споменува и кривичното дело организиран криминал. Се предвидува финансиската истрага да се води кога има основа сомнение дека сопственикот поседува значителен имот произлезен од кривичното дело. исто така, се пропишува: 1) привремено одземање „Кога постои веројатност дека последователната конфискација на приноси од криминал тешко или невозможно да се конфискува и 2) трајно одземање на имот произлезен од кривично дело. („Јавниот обвинител поднесува барање за трајна конфискација на имот произлезен од кривична постапка во рок од шест месеци од денот на доставувањето на правосилната пресуда со која е определено дека е сторено кривичното дело.

ТРЕТ ДЕЛ

1. ВРСКАТА МЕЃУ ТЕРОРИЗМОТ И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

Од сето досега изнесено, јасно е дека тероризмот и организираниот криминал се доминантна безбедносна закана. Посебно се загрижени за ситуациите во кои постои меѓусебно помешување и соработка помеѓу овие два безбедносно-загрозувачки феномени.

Тероризмот и организираниот криминал имаат сличности карактеристики, но и елементите кои несомнено ги раздвојуваат. Во понатамошната работа, прво ќе се разгледаат нивните сличности, а потоа и разликите.

Оваа кратка анализа на односот помеѓу организираниот криминал и тероризмот укажува на поврзаноста на овие две општествено негативни појави. Сепак, тоа е важно ја наведуваат клучната разлика помеѓу организираниот криминал и тероризмот, која рефлектирана во крајните цели. Имено, општо познато е дека со терористичкиот чин сакаат да постигнат одредени политички цели. Низата на политички цели кои сакаат да ги постигнат терористите е широка и бара разгледување на сите негови аспекти, тие на терористичкиот акт му даваат елемент на политиката. Најчесто се работи за недоследности во политичките цели и средствата за нивно остварување, што значи дека политичките цели се бараат да се постигнат врз недозволени и општествени норми на неприфатлив начин. За разлика од тероризмот, основна цел на организираните криминалот има економска димензија, односно реализација и зголемување профит, збогатување и зајакнување на економската моќ на организираната криминална група. Програмска платформа на организираниот криминал воопшто, а и на транснационалниот организиран криминал, е претежно фокусиран на остварување профит, економски монопол и економска моќ, со минимални ризици, како и последователна легализација на добивката. Ова се приоритетни цели организиран криминал и организирана криминална активност насочени во таа насока, додека други цели (на пр. политичка моќ) се јавуваат како несакани цели и

несакани ефекти од организираниот криминал (Шикман, 2009: 51). Остварувањето профит е почетна точка на криминалот организација, која подоцна прерасна во зголемување на тој профит.

Наизглед различни, но во суштина речиси идентични цели на организираните криминални групи и терористите доведуваат до спротивставување на нивните стратегии и тактики против примарни жртви (државата) навредливи, исцрпувачки и подмолни, односно речиси сосема идентични. Имајќи предвид дека целта на терористите е политичка, а на организираните криминалци е материјална корист или моќ, се поставува прашањето: што одлучувачки влијае на честото приближување на нивните различни цели, а со тоа доведува до договорно дејство? Одговорот што следи укажува на најзначајниот аспекти на корелацијата меѓу терористите и организираните криминалци (Мијалковски, 2010: 224).

Организираните криминалци не ја откриваат својата цел, а особено јавно не ги покажуваат своите политички амбиции. Сепак, нивната цел постојано се испреплетува со политиката на примарната жртва. Се работи за неа дека организираните криминалци се задоволуваат со тајна корупција на функционерите, особено политичарите и нивниот специфичен ангажман, одржување и проширување на нивниот „бизнис“. Корумпирани луѓе од системот на политичка моќ и нивните неморални и незаконски активности предизвикуваат огромна штета на матичната земја, која се открива најчесто со долго задоцнување. Долгорочно функционирање на мешовит организиран криминал колективноста (составен од приватни и службени лица) резултира со реализација на огромни финансиски добивки или моќ, што почнува да го „нагризува“ неполитичкото или неидеолошкото раководство на организираните криминалци, односно го трансформира во екстремно политиканство. Ова се случува во случаи кога криминалните елити навлегуваат длабоко во примарните жртви и достигнуваат ниво на подобра организација и функционалност отколку постојните власти. Нивната „паралелна моќ“ ја сочинуваат корумпирани влади, функционери и таа раководи со легалната и нелегалната економија и политика. Секако нивното нелегално стопанство е поисплатливо бидејќи не подлежи на оданочување, а губитници се државата и нејзините граѓани. Единствените добитници се

приватно организирани криминалци и корумпирани членови на политичкиот моќен систем.

Организираните криминални и терористички групи се тајни злосторничко здружување на повеќе лица кои доброволно се согласиле да планираат и систематски вршат кривични дела против виталните вредности на одредена држава заради постигнување на нивната цел. Оваа цел за терористите е нелегална (насилна) рушење на постоечкиот систем на политичка моќ или разбивање на територијалниот интегритетот на државата. Терористите најчесто ја остваруваат својата политичка цел со своите незаконски дејствија, кои ги оправдуваат со тоа дека биле „принудени“. Меѓу другото, се чини дека добиваат поддршка и од одредени целни групи за нивната политичка цел и покажуваат решителност во остварувањето на истата. Значи, терористите се карактеризира со употреба на физичко насилство за политички цели и тоа го прават јавно и соопштуваат за него. Доколку проценат дека нивното насилно дејствување позитивно влијае на некој облик на организиран криминал, се препуштаат во соработка со неговите иматели или го спроведуваат сами.

Евидентно е дека организираниот криминал чии актери се мотивираат со почетните и основните цели кои претставува материјална корист, а по неговото стекнување е неизбежено да сакаат да стекнат и политичка моќ, која во одредени околности може да биде трансформира во тероризам или терор. Во најконцизна смисла, организираниот криминал како облик на загрозување на безбедноста на државата може да биде причина за тероризам, без разлика што организираниот криминалците немаат идеолошки карактеристики и политички цели.

Покрај разгледуваниот автентичен можен модел на трансформација на организираниот криминал во тероризам, регистрирани се многу случаи на соработка на организирани криминалци и терористи без да се испреплетуваат нивните цели и стратегија. Исто така, треба да се има предвид дека тероризмот, како специфично насилство со политички цели, истовремено претставува специфична криминална активност и дека

постојат корелирани врски меѓу организираните криминалци и терористите кои се „Бесконечни“ (Мијалковски, 2010: 225.226).

2. СЛИЧНОСТИ НА ТЕРОРИЗМОТ И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

Тероризмот и организираниот криминал се две безбедносни закани од меѓународен карактер меѓу кои постои јасна линија на раздвојување, но кои, дополнително и покрај се, тие имаат одредени сличности што може да доведат до потешкотии во одредувањето за која закана конкретно се работи.

На почетокот треба да се каже дека тероризмот и организираниот криминал се општествено неприфатлива форма на однесување, т.е. и во првиот и во вториот случај се работи за кривични дела со најголем степен на опасност за државата, но и за меѓународната заедница. Исто така, тероризмот и организираниот криминал се пропишани во бројни меѓународни документи насочени кон градење правни механизми што би овозможило ефикасно спречување и казнување на овие безбедносни загрозувачки појава.

Постоењето на одредена криминална организација со јасно дефинирани улоги е следната заедничка карактеристика. Терористите ретко дејствуваат сами, тие веќе се претежно големи, добро координирани организации во кои терористички акти се планираат и извршуваат. Ист е случајот и со организираниот криминал кој суштински се заснова на добра организација, поврзаност и поделба на улогите внатре во организацијата.

Тероризмот и организираниот криминал не познаваат државни граници, т.е. претставуваат појави кои имаат транснационален карактер. Високо ниво на организација, тајноста, планирање и континуираното дејствување се карактеристики кои се својствени и за тероризмот и за организираното криминал. Покрај наведеното, потребно е да се нагласи дека терористичките групи и членовите на организираниот криминал користат насилство во своите постапки и заплашување. Сепак, типот, насоката и интензитетот на тоа насилство е она што ги прави да се разликуваат.

Тероризмот и организираниот криминал се постојани феномени. Слично во нив е и континуитетот на постоењето, односно се работи за појава која не е од моментален карактер, туку континуирано постојат и дејствуваат одреден временски период.

Тероризмот и организираниот криминал често имаат заеднички области на дејствување како што се: шверц на оружје, наркотици, луѓе, фалсификување документи, киднапирања, убиства итн.

Современиот тероризам и организираниот криминал се со огромна финансиска моќ која често е поголема од финансиската моќ на одделни земји. Исто така можни се случаи во кои терористите прибегнуваат кон организиран криминал (обично за да се направи профит неопходен за извршување на терористички напади), додека од друга страна, организираниот криминал прибегнува кон извршување терористички акти (на пр. поради промена на структурата на државната власт која не соодветствува на организираната криминална група).

3. РАЗЛИКИ МЕЃУ ТЕРОРИЗМОТ И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

Кога станува збор за разликите помеѓу тероризмот и организираниот криминал, како почетна и основна карактеристика можеме да го наведеме мотивот на дејствување. Имено, организираниот криминал е имотен, односно профитно ориентирана криминална активност, додека од друга страна тероризмот е облик на политичко насилство. Мотивот е клучната линија на дистинкција меѓу овие две криминални појави.

Мотивите на терористите се секогаш од политичко-идеолошка природа, додека основниот мотив е организирани криминални групи кои остваруваат профит.

Следната карактеристика што ги разликува активностите на терористичките групи и организираните криминални групи е односот кон државата, односно државата властите. Членови на организирани криминални групи се обидуваат да се инфилтрираат во

носителите на државната власт, односно да добијат носители на државната власт за користење на корупција и селективна употреба на сила.

За разлика од организираниот криминал, тероризмот или подобро кажано терористите се обидуваат да донесат промена на власта, уставен поредок, и често тоа го прават со промени на постојната државна граница.

Може да се каже дека употребата на сила е она што е заедничко за овие две појави. Сепак, интензитетот, начинот и целта на употребата на сила е она што ги разликува. Членови на организираните криминални групи користат селективно насилство насочено кон поединци, но во исто време користат ненасилни методи, начини на водење бизнис кои се карактеристични за стопанските и финансиските субјекти. Употребата на терористичко насилство во многу се разликува од силата што ја користат членовите на организирана криминална група. Се случува терористите да користат селективно насилство, кое најмногу е насочено кон поединечни носители на државната власт (атентати, киднапирања и сл.), но многу почесто прибегнуваат кон неселективно насилство врз невини лица.

Резултатот од горенаведеното е дека последиците од тероризмот се многу повидливи во јавноста. Медиумскиот сензационализам е една од важните цели на терористите, со оглед на тоа на тој начин добиваат целосно внимание што им овозможува ефективно да ја шират својата идеологија и пропаганда. Од друга страна има организиран криминал кој е комплетно со поинаков начин на дејствување. За членовите на организирана криминална група тоа би било идеално кога човек никогаш не би знаел за нивните постапки и кога тие би останале надвор од фокусот на јавноста.

Како линија на поделба помеѓу тероризмот и организираниот криминал може да се наведе и територијалната распределба на меѓународно ниво. Речиси нема земја во светот која е имуна на организираниот криминал, иако особено засегнати се земјите во транзиција во кои институциите не се доволно изградени и во кои законот се применува селективно. Иако сме сведоци на се повеќе терористички напади, и во Европа и во светот, сепак, тероризмот е многу помалку распространет од организиран криминал.

Многумина автори кои се занимаваат научно или стручно со тероризмот, овој феномен го сметаат како еден од облиците на организираниот криминал. Со оглед на разликите во стојалиштата меѓу сите овие автори и авторот на овие редови, потребно е најпрво во кратки црти за потребите на овој учебник да го објасниме тероризмот во сите негови криминолошки димензии, за да на крајот од ова поглавје ги спротивставиме аргументите и контра-аргументите во однос на тезата дали тероризмот е еден од облиците на организираниот криминал или не.

За таа цел, врз основа на рационална конфронтација на аргументираните премиси со употреба на научно- методолошки принципи ќе се обидеме да дојдеме до една научно фундирана конклузија од научно и практично значење со оперативнофункционални импликации и консеквенции. Според професор Љупчо Арнаудовски "тероризмот во современиот свет е политичка пракса и во своето општо и политичко значење претставува примена на непосредно и организирано насилство на поединци и групи, односно држави кои се подготвени и по физички пат, вклучувајќи ги тука и атентатите и убиствата, како и малтретирањата , да ја наметнат својата волја во државата и да применуваат психички терор кај масите предизвикувајќи колективни комплекси на страв, апатија и несигурност"[67]. Овде би ја споменал и дефиницијата на М. Николовски со која тој го определува поимот на "тероризмот".

Според него тероризмот е "непосредна, организирана и дозирана примена на насилство, на поединци и групи, па дури и држави, кои се спремни и со физички напади (атентати, киднапирања и убиства) да ја наметнат својата волја над државата и општеството и да употребат психолошки терор спрема масите, предизвикувајќи при тоа страв, паника, несигурност кај граѓаните и недоверба во институциите."[68] Притоа, тероризмот преставува криминална активност со употреба на груба сила и разни други методи на насилство од страна на поединци, групи, терористички организации, терористички мрежи или држави заради предизвикување масовен страв, несигурност и недоверба кај граѓаните кон

[67] Arnaudovski Qup~o; predavawa na postdiplomski studii na Fakultetot za bezbednost; Skopje; 1993 god.

[68] M. Nikolovski; "Povrzanosta i vlijanieto na organiziraniot kriminal, terorizmot i politikata"; Skopje; 2008 god.; str.32

институциите на системот, со цел за принудување на владите да остварат интереси што произлегуваат од политичко-идеолошки и економски, национал-сепаратистички или верски каузи. Речиси нема ниеден автор кој се занимава со проблематиката на тероризмот, организираниот криминал или со двете појави, а да притоа не утврдил каква и да било врска помеѓу овие два феномени, кои што се повеќе ја загрозуваат безбедноста на човекот, државата и целокупната меѓународна заедница. Ова најверојатно пред се се должи на фактот што и во самата реалност постојат определени допирни точки на поврзаност помеѓу овие два "мега-опасни" видови на криминал. Тезата дека помеѓу тероризмот и организираниот криминал постои одредена поврзаност може да се провери со анализирање на дејствувањето на некои терористички организации или познати организирани криминални групации и здруженија, кои со своето практично дејствување за да ги остварат полесно и побрзо своите утврдени цели често прибегнуваат кон методите и средствата на другиот вид криминал, или пак едноставно доаѓа до нивно поврзување и заедничко дејствување кога интересите се совпаѓаат.

Имајќи предвид дека и за двете појави не постои универзална и сеопфатна дефиниција, која што во целост би дал а објаснување за нивното битие, не треба да предизвикува изненадување постоењето различни мислења и ставови во однос на тоа дали теоризмот е еден од можните облици на организиран криминал; дали тие се два посебни вида на криминал и дали организираниот криминал го поттикнува и овозможува тероризмот?

Сепак, неспорен е фактот дека постојат одреден вид на взаемни врски и корелации помеѓу тероризмот и организираниот криминал односно помеѓу терористичките организации и криминалните организации. Меѓутоа, треба секогаш да се има во предвид дека тие егзистираат и функционираат како посебни, релативно самостојни појави. За тероризмот и организираниот криминал, како два криминални феномени со кои се соочува општеството, својствени се одредени заеднички карактеристики, кои што одредени автори ги наведува да го сфатат тероризмот како еден од облиците на организираниот криминал: Хиерархиска поставеност на организационата структура, јасна поделба на задачите и нивно посветено извршување; Дејствување во области или региони во кои отсуствува целосна или

цврста владина контрола; Користат иста технологија на комуницирање; Соработка на терористичките организации со криминални организации заради обезбедување извори на финансирање на тероризмот ; И терористичките организации често се впуштаат во криминални активности кои носат високи профити како и криминалните организации, но исклучиво со цел за финансирање на терористичките потреби и цели;

Разликите меѓу тероризмот и организиранот криминал се гледа во следниве битни елементи: Тероризмот и организираниот криминал користат различни методи, средства и техники на функционирање и дејствување; Тероризмот користи исклучиво сила и други методи на насилство, со цел за предизвикување што повеќе страв и несигурност кај пошироките народни маси заради остварување на терористичките цели; Целите поради кои што дејствуваа тероризмот се пред се од политичко-идеолошка, национално-сепаратистичка или верска природа, додека основни цели кај организираниот криминал се профитот и моќта;

Од наведените сличности и разлики може да се види дека тероризмот и организираниот криминал се речиси идентични во организациска смисла. Меѓутоа, во методска и телеолошка (целна) смисла, овие два феномена целосно се разликуваат. Тоа ни дава за право да покрај сличноста, поставиме јасна дистинкција меѓу овие две криминални појави што ќе придонесе за нивниот посебен социолошко-криминолошки, кривично-правен, криминалнополитички и нормативно-институционален третман. Тероризмот и организираниот криминал се сериозна опасност за безбедноста и стабилноста на секое општество.

Според тоа, во никој случај не смее да се потценува нивниот потенцијал, кој што може да биде мошне деструктивен и разорен. Тероризмот и организираниот криминал и нивните многубројни и разновидни појавни облици низ кои може да се манифестираат, се исклучително тешки за откривање, спречување и докажување пред се поради нивната брза прилагодливост, флексибилност и транснационалност. Тие ги напаѓаат сите сфери на општествениот живот и речиси не постои држава во светот која не е загрозена од нивните бројни облици на активности. Поради степенот на серизност и безобѕирност на овие видови криминал, како и поради неефикасноста и неефективноста на класичните методи

за негово сузбивање, потребно е секоја држава поединечно, но и на ниво на целата меѓународна заедница да се утврдат и донесат конзистентни одредби со кои ќе се спречат и санкционираат нивните појавни облици.

Поврзаноста помеѓу тероризмот и организираниот криминал е овозможена преку широко распространетата расположливост на мало и лесно оружје кои можат да бидат криумчарени за пари или употребени во операции. Оружјето го набавуваат со купување од непријателски земји и нивни разузнавачки служби, односно купување на илегалниот пазар, потоа со кражби од складишта со оружје, и со изработка во тајни фабрики. Бидејќи производството на оружје во светот ги надминува потребите за редовно вооружување на армиите, остануваат огромни количества кои се шверцуваат на илегалниот пазар. Како носители на криумчарењето се јавуваат поединци, компании па и одредени држави, односно постојат три паралелни пазари за продажба на оружје: бело - што се врши директно преку владите; сиво - преку приватни компании, но под надзор на владата; и црно - преку самостојни трговци и поединци. Во опасните лавиринти на купопродажбата посебна улога имаат поедиците, а денес најпознати и најголеми препродавачи се лицата од Блискиот Исток.Односот на организираниот криминал и тероризмот се манифестира низ извршување на разновидни тешки кривични дела од страна на терористичките организации, најчесто поради сопствено финансирање или остварување на одредени политички цели, и ако тие кривични дела имаат меѓународен елемент , може да се зборува за вид на меѓународен организиран криминал, секако доколку се исполнети и останатите законски услови кои го одредуваат поимот организиран криминал.[69]

Меѓународните криминални организации воспоставија софистицирани техники ма маркетинг и дистрибуција и потполно се способни да употребат висока технологија за да ги постигнат нивните цели. Пирамидално организираните структури и новитетот од работата во мрежа наречен „лабави фамилии“ им овозможува да се одбранат од применувањето на

[69] Стајич, Љ. „Основи безбедности“, Полициска академија, Београд, 2003, стр. 291

законот вешто вршејќи бројни активности на граница помеѓу дозволеното и недозволеното.[70]

4. ПОВРЗАНОСТА НА ТЕРОРИЗМОТ И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

Врската помеѓу тероризмот и организираниот криминал може да се анализира на следниот начин:

- кооперативен однос,
- конфликтен однос и
- однос на паралелизам.

Најголема закана за безбедноста на државата е постоењето на меѓусебна соработка меѓу тероризмот и организираниот криминал. Кооперативниот однос се манифестира преку различни видови на соработка. Како резултат на постоењето на заеднички интерес доаѓа до меѓусебна соработка на терористи и членови на организирани криминални групи. Како пример за меѓусебна соработка е случајот кога членовите на организиран криминални групи шверцуваат оружје за потребите на терористите, а за возврат терористите елиминираат противници на таа организирана криминална група. До меѓусебна соработка може да дојде и за обединување против државните власти, со цел да се избегне државна одмазда. Основата на соработката може да биде остварување на повисоки интереси како на пр. национално ослободување или создавање на нова држава.

Конфликт настанува кога меѓусебните интереси на терористите и членовите организираните криминални групи не се совпаѓаат или се во конфликт. Различни

[70] Centre for Strategic and International Studies, "Global Organized Crime: the New Empire of Evil", Washington, 1994

интересите се рефлектираат во постоењето на владини функционери кои одговараат на организираниот криминал, но не и на терористите.

Односот на паралелизам се рефлектира во постоењето на организиран криминал и тероризам независно еден од друг, односно кога меѓу нив нема контакт.

Врската помеѓу тероризмот и организираниот криминал се согледува во начинот на финансирање на терористичките организации. Финансирање на тероризам (организација, дејство) може да се изврши на различни начини. Тероризмот може да биде спонзориран од страна на државата, мултинационални компании, богати поединци или комбинација од наведените извори на финансирање. Можно е организираниот криминал да финансира одредени терористички акти со цел промена на државната власт или нарушувања на државните односи. Можни се и ситуации кога организираниот криминал преку своите офшор компании посредува меѓу финансиери и терорист.

Членовите на терористичките групи често вршат криминални активности со цел обезбедување материјални средства за извршување терористички дејствија. Овие криминални активности најчесто се рефлектираат во шверцот на наркотици и оружје. Од друга страна, постојат ситуации во кои се применува тактики од организираниот криминал на терористичките групи за остварување на сопствените цели.

За професорот Мијалковиќ односот помеѓу организираниот криминал и тероризмот може да биде функционален и инструментален. Функционална врска постои кога организираниот криминал се става во функција на тероризмот, додека од друга страна, инструменталниот однос се појавува кога организираниот криминал се занимава со тероризам или обратно, кога членови на организирана криминална група вршат терористички дејствија.[71] Тој, исто така, истакнува дека во областите зафатени од војна, покрај редовните вооружени сили, често дејствуваат и разни паравојски, па дури и терористички групи основани од криминални групи.

[71] С. Мијалковиђ, op. cit., стр. 245

Некои автори укажуваат на постоење на меѓусебен однос меѓу албанскиот организиран криминал и терористи, т.н. Ослободителната војска на Косово и Албанската национална армија. Имено, албанскиот организиран криминал ја обезбедува финансиската поддршка од добивката остварена од шверц на дрога, оружје, трговија луѓе, проституција итн. Покрај директната финансиска помош, организирано криминал се вршеше со вооружување на терористички групи, но и со нивно овозможување илегално преминување на границата од страна на терористите.[72]

Заеднички области на дејствување за тероризам и организиран криминал, меѓу другите се: перење пари, шверц со оружје, наркотици, луѓе, фалсификување документи и сл.

Бидејќи парите, поточно профитот, се основната цел на дејствувањето на организирани криминални групи, а од друга страна тоа е неопходен услов за дејствување на современите терористички групи, се заклучува дека перењето пари е многу важна област на дејствување и за организираниот криминал и за тероризмот.

Модели на проучување на поврзаноста на организираниот криминал и тероризмот варираат од едноставна таксономија до воспоставување на сложени форми на поврзаност, која се карактеризира со висок степен на меѓузависност. Бовенкерк (Бовенкерк) и Чакра (чакра) сугерираа дека врските меѓу организираниот криминал и тероризмот можат да бидат во форма на: здруженија (сојузи, братство, картел, коалиција, партнерство, унија, унија), сојуз (припадност, врски, конзорциум, пакт, однос), соработка (помош, координација, заеднички акции, взаемна поддршка), симбиоза (обично заемно корисни) асоцијација на два различни организми), конвергенција (се приближува кон еден) во друга, движење кон истата точка или место) и метаморфоза (промени во формата, промена на карактерот и затоа: вкрстена трансформација од еден во друг) (Бовенкерк, Чакра, 2004: 3-17). Укажувајќи дека врската помеѓу организираниот криминал и тероризмот не се особено нови, многу аналитичари почнаа да обраќаат внимание на точките на допир меѓу овие

[72] С. Мијалковић, Дихотомија организованог криминала и тероризма из угла националне безбедности, Ревија за безбедност број 12/08, стр. 43

различни форми на незаконски активности. Некои автори се подготвени дури и да го заклучат тоа, затоа што е тоа државно спонзориран тероризам кој е намален во последните години, па затоа овие групи мора да се свртат кон криминалот за да се финансираат. Криминалот стана неопходен за терористичките групи кои немаат друг извори на финансирање. Луиз Шели и Џон Пикарели се со слични пристапи и се опишани со фразата „начини, а не мотиви“, што укажува на тоа начините да им се слични или исти, и дека мотивите се различни, додека во нивните истражувањата покажуваат дека тоа не е секогаш случај поради интеракцијата помеѓу организираниот криминал и тероризмот стануваат се подлабоки, линијата на поделба веќе не е толку јасна (Шели, Пикарели, 2002: 305–318). Значи, традиционалната разлика меѓу криминалците и терористите исчезнува. Криминалците во некои случаи прибегнуваат кон политичко насилство за да ги заплашат владините службеници, и терористите прибегнуваат кон методи на организиран криминал за да се оствари профит.

Според тоа, јасно е дека тероризмот и организираниот криминал првенствено стекнуваат транснационален карактер, се карактеризираат со висок степен организација и заговор, и планирано, промислено, организирано и долготрајно постоење. На наједноставно ниво е презаситеноста на примери на криминални организации кои користеа терористички тактики за своите идни цели (на пр., да се дестабилизира италијанското општество, сицилијанската мафија ставала бомба под автомобил и киднапирање, додека руската мафија прибегна кон слични активности). Друг облик на поврзување постои во однос на заедничките интереси што тие ги носат на соработка. Криминални банди, за влез во својата мрежата и локални контакти, може да понуди низа незаконски услуги на терористичките групи, од транзит на чувствителни материјали до набавка на оружје. Во некои делови во светот, терористичките организации се познати по тоа што директно остваруваат профит преку водење трговија со дрога (на пр. организации како „револуционерните вооружени Колумбиски сили, тамилски тигри од Шри Ланка и Сандеро Луминоса (Голем пат) во Перу ја искористија контролата на нивната територија за заштита на трговијата со дрога и го користеле како извор на приход). Третата форма на поврзување е кон „неуспешните држави“. Се верува дека таму цветаат и тероризмот и

организираниот криминал во исти средини, односно во области каде што има неред и отсуство на владеење на правото и државна контрола. Ваквите заедници се карактеризираат со високо ниво на насилство, корупција и потенцијални субверзии на државата структура на забранети активности. Терористичките и криминалните групи можат да живеат на овие територии и ги користат како безбедни локации од кои може да се спроведуваат нивните активности (примери за такви територии се БиХ и Албанија по 1996 година и Косово по 1999 година), (Рис, 2006: 8).

5. ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ СО АКТИВНОСТИ НА ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ

Многу важна точка на допир меѓу организираниот криминал и тероризмот е во финансирањето на терористичките активности. Имено, извршување терористички акти е условено од постоењето и користењето на одредени извори на финансирање. Најчест извор на финансирање на терористичките активности на терористичките организации имаат: (1) криминална активност, (2) фаворизирани држави, (3) фаворизирани поединци и организации, (4) помош на други терористички организации т.е комбинација од овие извори на финансирање (Shikman, 2009: 50). Со цел да се обезбедуваат соодветни извори на финансирање на терористички акции, терористички организациите прибегнуваат кон различни форми на манифестирање на организираниот криминалот, а особено оние облици на организиран криминал кои носат најмногу профит. Некои од најстабилните извори на финансирање тероризам организациите кои ги користат повеќето терористички организации се нелегални трговија со дрога и нелегална трговија со оружје и муниција, на тој начин се обезбедуваат огромни финансиски средства. Значително финансирање на терористичките организации се реализира преку трговија со луѓе, како и организирање проституција. Терористичките организации пројавуваат интерес за набавка на оружје за масовно уништување, па во таа смисла е и нелегалната трговија со нуклеарни материјали,

радиоактивен отпад, хемикалии и биолошки агенси и други опасни материјали. Исто така евидентни се различни форми на финансиска измама, како што се перење пари, сива економија и други финансиски измами преку кои терористичките организации обезбедуваат одредени извори на финансирање.

Покрај наведените облици на организиран криминал, терористички организации преземаат вооружени грабежи во банки, киднапирања поради плаќање откуп, уцена, изнуда, рекет и сл. Терорист организациите користат различни методи за пренос на парите што се користат за финансирање на терористички организации. Постојат два основни методи кои терористичките организации ги користат за пренос на пари: физички пренос на пари и користење на финансиски институции. Физички трансфер на пари подразбира пренос на пари со физичко движење (носење) на пари од луѓе. Терористичките организации физички префрлаат пари по курир, користење на различни видови транспортни средства (автомобил, авион, брод, воз, итн.). Со овој начин на префрлање пари заработуваат терористичките организации целосна контрола на трансферите на пари, не оставајќи никакви траги од хартија, додека од друга страна овој метод бара поголем број на луѓе вклучени во операцијата физички трансфер на пари, одредена опрема и сл. Покрај горенаведениот метод, терористичките организации ги користат услугите за пренос на пари на финансиски институции како што се банки, брокерски фирми, кредитни унии, казина, осигурителни компании, добротворни организации, невладини организации итн. На овој начин, терористичките организации можат да префрлат големи суми пари за релативно краток временски период, на исклучително оддалечени локации, што е важен фактор при изборот на финансиски институција за трансфер на пари. Забележливо е дека терористичките организации ги користат нови методи во трансферот на пари за финансирање терористички активности.

Кумулативни ефекти од деструктивно делување на организираниот криминал и тероризам, поддржан од други форми на закани (вклучувајќи други форми на криминал), секако далеку ги надминуваат индивидуалните деструктивните ефекти на секоја од овие безбедносни закани. Тоа го поткрепува и фактот што организираниот криминал и тероризмот стануваат неформални центри на финансиска и политичка моќ, кои ѓи

злоупотребуваат официјални активности на легални политички организации, преку систематска корупција, имаат тенденција да прераснат во меѓународни центри на моќ (Мијалковиќ, Џиновиќ, 2008: 167–192).

6. СТРАВ ОД ВРСКАТА МЕЃУ ТЕРОРИЗМОТ И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

Врската меѓу тероризмот и организираниот криминал доби значително научно внимание и често се претставува како нова и зголемена безбедносна закана, која произлегува од брзиот развој во изминатата деценија. Нови околности, како и секојдневни примери на активности на организирани криминални и терористички групи и поединци, почнаа да влеваат страв дека поврзаноста на организираниот криминал и тероризмот може да прерасне во сериозна и реална закана за безбедноста на секоја од државите. Некои, пак, веруваат дека овој страв е претеран. Други тврдат дека оваа закана е многу реална, врз основа на примери на привремена, но многу опасните врски меѓу вооружените терористички групи и трговците со дрога. Опасноста од овие закани е реална, бидејќи дефинитивно ги има многу потенцијалните точки на вкрстување меѓу овие две групи и голем број активности кои во исто време можат да вклучуваат организиран криминал и терористички групи. Исто така, постојат некои сличности во употребата на одредени методи, кој е поврзан со можноста за нови начини на соработка меѓу двете групи, исклучувајќи ја можноста овие групи да исчезнат (Шели, Пикарели, 2002: 305–318).

Ова јасно укажува дека тероризмот и организираниот криминал не можеме да го гледаме одделно, како две независни појави, но напротив, потребно е да се согледа нивната интеракција. Набљудувајќи го тероризмот и организирано криминалитетот како облик на криминал и облик на загрозување на безбедноста на државата тоа е условено, поради променетите трендови, од променетите перцепции на тероризмот и организираниот криминал, тенденциите и движењата на тероризмот и организираниот

криминал во контекст на глобалните општествени промени кои ги карактеризираат општествените и политичките односи во современиот свет (Шикман, 2009: 49).

Некои меѓународни авторитети особено ја посочуваат поврзаноста на теоретизмот и организираниот криминал. Меѓународна конвенција за сузбивање, Финансирањето на тероризмот беше усвоена на 9 декември 1999 година во Њујорк, таа го регулира спречувањето и откривањето на перење пари во врска со тероризам. Оваа Конвенцијата предвидува задолжително инкриминација за финансирање тероризам, кој за прв пат промовира нов пристап во борбата против тероризмот глобално со кршење на економските лостови на терористичката моќ на организацијата. Членот 8 од Конвенцијата предвидува задолжителна конфискација на средства кои биле искористени или наменети за извршување на кривично дело финансирање тероризам или кои претставуваат имотна корист со извршување на такво дело. Исто така, во септември 2001 година, Советот за безбедност на Обединетите нации усвоија резолуција со која се изразува загриженост за „...блиски врски меѓу меѓународниот тероризам и транснационалниот тероризам организиран криминал, дрога, перење пари, нелегална трговија со оружје, нелегално движење на нуклеарни, биолошки и други потенцијално смртоносни материјал ... '' и кој бара спроведување на мерки од страна на државите членки кои дозволуваат блокирање и замрзнување на средства и терористичкиот имот. Набргу потоа, Групата 8 (Г8) предложи препораки за транснационалниот криминал, привлекувајќи внимание на проблемот со терористичките организации кои ги поддржуваат нивните активности преку врски со другите форми на криминал, а особено врските меѓу меѓународните тероризам и организиран криминал, особено перење пари, нелегална трговија со дрога, илегална миграција, илегална трговија со оружје. На ниво на Европската Унија беше посочена поврзаноста на тероризмот и организираниот криминалот, преку одредени инструменти, вклучувајќи три директиви: Директивата Бр. 91/308 / ЕЕЗ за спречување на употребата на финансискиот систем за перење пари од 1991 година; Директива 2001/97 / ЕЗ од 2001 година за измена Директива 91/308 / ЕЕЗ и Директива 2005/60 / ЕЗ за превенција користење на финансискиот систем за перење пари и финансирање тероризам од 2005 година. Овие директиви го дефинираат перењето пари на ниво на Европската унија и финансирање

тероризам, ги регулираат правата и обврските на финансиските и нефинансиски организации и структури од областа на превенцијата и откривањето перење пари и финансирање тероризам, го регулира надзорот над даночните обврзници и ги регулираат правата и обврските на единиците за финансиска истрага на земјите-членки. Од особено значење за развој на координиран меѓународен одговор за решавање на проблеми во спротивставувањето на перењето пари и финансирањето на тероризмот, Конвенција на Советот на Европа за перење, претрес, одземање и конфискација приноси од криминал и тероризам, усвоен во Варшава во 2005 година и Рамковната одлука на Советот На Европската Унија за конфискација на приходи, средства и имот во врска со криминал помина во истата година, бидејќи тие сумираат долгогодишно искуство на меѓународната заедница во спроведувањето на мерките против перење пари пари и финансирање тероризам.

Покрај тоа, употребата на различни форми на насилство ги карактеризира и двете појави. Понатаму, транснационалните криминалци и терористите во остварувањето на нивните активности (организиран криминал или тероризам) се повеќе и повеќе користат современи информатички технологии. Тоа доведува до високо ниво на специјализација во рамките на криминалните или терористичките организации, што се карактеризира особено со специјализација во техничките и информатичките области. Можностите на информатичката технологија се фокусирани не само на перформансите на криминални или терористички активности, но и на помодерна организација на криминални и терористички групи, што се рефлектира во новиот пристап, т.е. мрежа организирање криминални и терористички организации. Значи за разлика од традиционални криминални организации од мафијашки тип, строго хиерархиски организирани терористички организации, нов модерен криминалец или терористичките организации се приклучуваат на криминални или терористички мрежи, кои се карактеризира со голема флексибилност и висока подвижност. Врз основа на тоа се зголеми терористичка и транснационална криминална активност која има глобална размери, бидејќи овозможува брзо дејствување на криминалните и терористичките организации ширум светот (Selley, 2003: 76). Исто така, транснационалниот организиран криминал и модерниот тероризам имаат финансиската

моќ на криминалните и терористичките организации стекната со извршување разни кривични дела кои спаѓаат во доменот на транснационалниот организиран криминал. Тие се карактеризираат и со нивната вешта употреба на државните службеници склони кон корупција и поврзаност со идентични и слични активности надвор од матичната држава. Само наведените карактеристиките се заеднички и за организираниот криминал и за тероризмот кои ги претставуваат нивните суштински детерминанти.

7. НАРКО ТЕРОРИЗАМ

Врската меѓу тероризмот и организираниот криминал најдобро може да се илустрира преку пример за нарко-тероризам. Организирани криминални групи чија основна дејност е шверцерите на дрога често соработуваат со терористичките групи што го контролираат голем дел од територијата каде се произведува огромно количество наркотици. Како што истакнува Професорот Мијалковиќ: „криминалните мрежи во контекст на герилската, ослободителните и сецесионистичките движења го поддржуваат тероризмот бидејќи тој ја дестабилизира власта, овозможува „симбиотска“ врска меѓу општеството и криминалот и ги зголемува финансиска моќ “.[73]

Организираниот криминал добива помош од терористите во форма на организиран терористички војски и оружје, додека, од друга страна, терористите го добиваат изворот, приходот. Членовите на организираните криминални групи имаат поголема слобода на движење и заштита од гонење кога работа со терористи кои контролираат голем дел од територииите. Се воспоставува врска и во врска со прикривање на незаконски стекнатиот профити и изнесување на профитот од земјата. На терористите им требаат финансиски средства за да работат организирање и извршување на терористички акти, фалсификување

[73] С. Мијалковић С., Национална безбедност, op. cit., стр. 246

документи и корупција на државни функционери, но и за обука и регрутирање нови членови.

Сепак, голем проблем за терористите е незаконското прикривање стекнати пари и нивно пренесување во земјите каде што дејствуваат терористичките групи. Од таа причини организираниот криминал обезбедува логистичка поддршка на терористите при „перење“ нелегални пари и префрлање пари во други земји каде терористите се на работа. Методи што организираниот криминал ги користи за „перење“ пари се исти како оние што се користат за финансирање на тероризмот. Со шверц незаконски стекнатите пари се префрлаат во други земји кои имаат финансиски системи кои гарантираат висок степен на дискрециони права на инвеститорите, од каде по серија финансиски трансакцијата ги легализира парите и ги враќа во земјава, најчесто во вид на легални инвестиции.

На меѓународно ниво, воспоставена е нова стратегија на конфронтација со тероризмот, што се рефлектира во откривањето и спречувањето на финансирањето на тероризмот. Сепак, терористичките групи, со цел да обезбедат финансирање, видоа можност во трговијата со наркотици. Токму во ваквото дејствување доаѓаат најизразените врски меѓу тероризмот и организираниот криминал, со оглед на тоа што и двете страни имаат повеќекратни придобивки.

Последиците за земјата од овој симбиотски однос на тероризмот и организираниот криминал се повеќекратно негативни. Вообичаено во земји како оваа има повеќе убиства на највисоки државни претставници, киднапирања, изнуди, високо ниво на корупција, па дури и учество на терористи и членови на организирани криминални групи во работата највисоките државни органи. Исто така, последиците се слабеење на државата, високо ниво корупција, висок степен на економски ризик за странски инвестиции, непочитување основни човекови права и слободи, сиромаштија итн.

ЗАКЛУЧОК

Тероризмот и организираниот криминал се доминантни форми на безбедносни закани. Сведоци сме за кои зборуваат медиумите на тероризам и терористички напади во различни делови на светот. Тие се исто така чести теми поврзани со борбата против организираниот криминал или конфликти меѓу членови на различни организирани криминални групи.

Тероризмот е облик на политичко насилство насочено против државата и нејзините институции. Основните карактеристики на тероризмот кои повеќето автори ги наведуваат, при неговото дефинирање предизвикуваат страв кај населението и идеолошки мотивација. Токму оваа идеолошка мотивација е клучната линија за одвојување од други слични незаконски однесувања. Тероризмот, како негативно општествен феномен, многу брзо се прилагодува на промените во општеството и постојано наоѓа нови начини на работа. Од таа причина, спротивставувањето на тероризмот е многу бавно во некои случаи речиси невозможна задача. Посебен проблем се јавува во случаите со самоубиствени терористички напади кои се посебна тактика на дејствување на терористите. Религиозно и културно влијание, традиција, индоктринација, екстремизам, психолошките и економските аспекти се факторите кои влијаат на создавањето личности на терористите.

Различен е начинот на извршување на терористичките напади, но пораката е иста, промоција на терористичката идеологија и терористичките цели. Терористичките напади ги следи медиумски сензационализам кој сам по себе е една од целите на терористите. Постојано медиумското покривање и сензационалистичките наслови го привлекуваат тероризмот и вниманието кон себе, кај населението се создава чувство на страв што врши притисок врз државната моќ да ги исполни барањата на терористите. Исто така, тероризмот преку медиумите ја шири својата идеологија и добива нови поддржувачи и следбеници.

Организираниот криминал, покрај тероризмот, е еден од најсериозните безбедносни закани од кои ниту една држава не е имуна. Организирано криминалот е

облик на криминална активност кога се карактеризира со организиран пристап кон извршување на кривични дела, врски со државни власти, инфилтрација на легални економски текови и комбинација на криминални методи и начинот на работа на современите деловни корпорации.

Посебен безбедносен проблем, како на национално, така и на меѓународно ниво, па дури и на глобално ниво претставува врската помеѓу тероризмот и организираниот криминал. Нивната поврзаност се огледа во меѓусебна поддршка, комплементарност и меѓусебна соработка и поретко во меѓусебните конфронтации. Против властите се манифестира меѓусебна соработка против државните органи, со цел да се избегне државна одмазда. Основата на соработката може да биде остварувањето на некои повисоки интереси како национално ослободување или создавање нови земји.

Бидејќи финансирањето на тероризмот е скапо, често се случува организираните криминални групи кои се занимаваат со перење пари, да вршат трансакции за потребите на терористите и префрлање пари во различни делови на светот. Од друга страна, за профит за подготовка и спроведување на терористички акции, тероризмот прибегнува кон извршување кривични дела својствени за организираниот криминал. Нивната заедничка соработката е особено нагласена во случаи на нарко-тероризам. Со други зборови, организирани криминални групи чија основна дејност е трговија со дрога тие често соработуваат со терористички групи кои контролираат голем дел од територијата на која произведуваат огромно количество наркотици.

Од сето наведено јасно може да се заклучи дека тероризмот и организиран криминалот, сами по себе претставуваат многу сериозни безбедносни проблеми со кои се соочуваат државите денес. Посебно е неопходно да се истакне нивната меѓусебна соработката и сериозноста на ваквите дејствија. Иако тероризам и организираниот криминал имаат многу слични карактеристики, постои јасна линија на поделба помеѓу нив. Она што суштински ги раздвојува е мотивот, што е идеологијата на тероризмот, додека во случај на организиран криминал, остварување профит.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1) Арнаудовски, Стојановски, Трговија со луѓе-криминалитет
2) Арнаудовски, Љ., Криминологија, Штип, 2-ри август С, 2007 година Арнаудовски, Љ., Организиран криминалитет – феномен на денешницата, види повеќе во Криминологија, Скопје, 2007 година, Арнаудовски, Љ., Предавања по социјална патологија, Скопје, 1983 Беким,Н., Трговија со човечки органи, Трговија со луѓе-правни апекти, Универзитет на Југоисточна Европа, Тетово, 2007 година,
3) Биљали, А., Меѓународните и националните аспекти на трговијата со жени и нејзината поврзаност со проблемот на проституцијата, Трговија со луѓе-правни аспекти, Универзитет на Југоисточна Европа, Тетово, 2007 година,
4) Георгиевски, Љ., Култура на корупцијата, Дневник, 16 август 1999, Данаилов, В., Трговија со луѓе – криминален бизнис со робовладетелски лик, Меѓународна организација за миграции мисија во Скопје, Скопје, 2001
5) Ѓуркова, О., Казнена постапка за коруптивни кривични дела во римското право, Монографија, Алфа 94, Скопје, 2010, Европска комисија. Извештај за напредок на ЕУ за Македонија, 2014. Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-the-formeryugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf
6) Јаниќевиќ, Н., Трговија со луѓе : Меѓународни документи, Национално законодавство, Активности на национален план, Трговија со луѓе-правни аспекти, Универзитет на Југоисточна Европа, Тетово, 2007,
7) Јетон, Ш., Фактори на трговијата со луѓе,особено со жени,
8) Трговија со луѓе-правни аспекти, Универзитет на Југоисточна Европа, Тетово, 2007 година, Камбовски, В., Казнено право – општ дел, Правен Факултет Скопје, 2011 година
9) Камбовски, В., Организиран криминал, 2-ри Август, Штип, 2005 година Камбовски, В., Правна држава и организиран криминалитет, Правен факултет, Јустинијан Први, Скопје , 1996 година.
10) Камбовски, В., Спречување на корупцијата, Криминално – политички основи и законодавен модел) , Македонска ревија за казнено право и криминологија, 1998, стр. 6

11) Кацаров, А., Казнено правни и криминолошки аспекти на феноменот корупција, Дипломски труд, Правен факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, 2018
12) Котовчевски, М., Облици на криминално делување на транснационалниот организиран криминал, Институт за одбранбени и мировни студии, Филозовски факултет, Скопје,2008 година
13) Котовчевски, М.,Национална безбедност, Скопје, Лабовиќ М. Власта корумпира, Скопје 2006
14) Лабовиќ, М., Николовски, М., Организиран криминал и корупција – нови теоретски димензии и практични консеквенции, методика на откривање и докажување, Скопје, 2009
15) Милошевска, Т.,Безбедносни аспекти на трговијата со луѓе во Југоисточна Европа, Институт за одбранбени и мировни студии, Филозофски факултет,
16) Михајлова, Е., Перењето пари и друга противправна имотна корист–влијанието врз финансискиот систем, превенција и искуствата од другите земји, МРКПК,бр. 1/97
17) Archer, C.: "Aspects of Soft Security", in Ojaneh Hanna (ed.), The Northern Dimension: Fuel for the EU?, Helsinki + UPI&IEP, program on the Northern Dimension of the CFSP.
18) Бакрески, О.: 'Нов меѓународен поредок", списание 'Одбрана", вол.XII, бр.91, 2003.
19) Beetham, D.: in (Allum, Felia and Renate Siebert, Eds.), Organized Crime and the Challenge to Democracy, London: Routledge, 2003.
20) CARPO Regional Project, "Update of the 2006 Situation Report on Organized and Economic Crime in South-eastern Europe", European Commission, Council of Europe, Strasbourg, June 2007.
21) Castle, A.: "Transnational Organized Crime and International Security", Institute of International Relations, The University of British Columbia, Working Paper No.19, November 1997.
22) Chambliss, W.: “Organized Crime and 21st Century”.Centre for CriminologyFaculty of Social Sciences, The University of Hong Kong, 1999.
23) Duncan, P.: "Macedonia’s Quest for Security and Stability", Current History, March 2000.
24) European Union Organised Crime Situation Report, European Commission, Council of Europe, 2005.
25) Hislope, R.: "Corrupt Exchange in Divided Societies: The Invisible Politics of Stability in Macedonia", Department of Political Science, Union College, Paper prepared for the Southern Political Science Association 77th Annual Conference, January 5-7, 2006.
26) International Crisis Group (ICG), "Macedonia’s Public Secret: How Corruption Drags the Country Down", Balkans Report no.133, 14 August 2002, достапно на: http://www.southeasteurope.org.

27) Извештај на Центарот за истражување на демократијата Партнери во криминалот: Ризикот од симбиоза помеѓу безбедносниот сектор и организираниот криминал во Југоисточна Европа (2004) и извештаите на ICG: Србија: Вртење на тркалата (2005) и Салтото на Србија (2004).
28) Камбовски, В.: 'Организиран криминал", 2-ри Август Штип, Скопје, 2005.
29) Котовчевски, М.: 'Организираниот криминал-најсериозна закана за националната безбедност на Република Македонија и за нејзините евроатлански интеграции", во 'Република Македонија помеѓу самитот во Рига и членството во НАТО", Министерство за одбрана на Република Македонија, 2007.
30) Lupsha, P.: Transnational Organised Crime versus the Nation-State, Transnational Organized Crime, 2/1, 1996.
31) Massari, M.: Transnational Organized Crime between myth and reality: the social construction of a threat, in (Allum, Felia and Renate Siebert, Eds.), Organized Crime and the Challenge to Democracy, London: Routledge, 2003.
32) McKinsey, K.: "Yugoslavia: NATO, US Pledge to Uphold Stability in Macedonia", Radio Free Europe/Radio Liberty, April 19, 1999.
33) Milosevič, G.: 'Uzroci i pojavni oblici sive ekonomije u Srbiji", Organizovani kriminalitet-stanje i mere zaštite, Beograd, 2005.
34) Moustakis, F.: "Soft Security Threats in the New Europe: The Case of the Balkan Region", European Security, Taylor & Francis, 2004.
35) Muco, M,: "Corruption and Public Governance in Southeastern European Transition countries: the case of Albania", revised January 2000, достапно на: http://wiiwsv.wsr.ac.at/wiiwpup/muco.pdf
36) Petkan, I.: "Corruption, Contraband and Institutional Reform", PARI daily, 3 February 2003.
37) Shentov, O.: "Shaping a Common Security Agenda for South East Europe", труд презентиран на меѓународна конференција, Софија, септември 5-6, 2003.
38) The Guardian. "Albanian Drug Barons Find Their Way Around the War", London, November 1, 1994.
39) The London Times, "Kosovo is Mafia's heroin gateway to West", July 24, 1999.
40) United Nations Development Programme, "Early Warning Report", Report No.2, November 2000. 25. Wyn, R.: "Transnational Organized Crime, Security, and the European Union", in (Allum, Feliaand Renate Siebert, Eds.), Organized Crime and the Challenge to Democracy, London: Routledge, 2003.

41) Николоска, С., Методика на истражување на економско – финансискиот криминалитет, Ван Гог, Скопје, 2013,
42) Нурединоска. Е. Саздевски, М. Ѓузелов, Б.. 2014. Извештај за процена на корупцијата во Македонија. Македонски центар за меѓународна соработка, Скопје, 2014
43) Папандреа. Д. 2013. Организираниот криминал и борбата против криминалот во Западен Балкан: Споредба со италијанскиот модел и практики. Општ преглед и перспективи за иднината. Споделување алтернативни практики за искористување на конфискуваните криминални средства (SAPUCCA)
44) Савона, Е.У., перењето пари од страна на мафијата и италијанската легислатива, Безбедност, Скопје, 1994,
45) Славевски Т. Организиран криминал и корупција, Македонска ревија за казнено право и криминологија, бр.1-2, Скопје 2006,
46) Спирова, В., Меѓународен ден против злоупотреба и нелегална трговија со дрога, 26 јуни, Стојановска Б., Корупцијата во Македонија, битката со несоодветни средства
47) Стојановски, Т.,Трговија со луѓе, Македонска ревија за казнено право и криминологија,
48) Сулејманов, З., Криминална политика, Графохартија, Скопје 2001 год.
49) Трајковски, Г., Фази на процесот на перење пари, достапно на https://faktor.mk/fazi-naprotsesot-na-perene-pari (последно пристапено на 13.09.2018)
50) Тупанчески, Н., Кривичен Законик, интегрален текст- предговор, кратки објаснувања, регистер на поими, Скопје, 2015 година
51) Тупанчески,Н., Некои контрадикции поврзани со поимот ,,Злосторничко здружение“ – Зборник во чест на проф. д-р Ѓорѓи Марјановиќ.
52) Бајагић Младен, Међународна безбедност, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2012.
53) Бановић Божидар, Нормативни оквир Европске уније за борбу против тероризма, Ревија за безбедност, Центар за безбедносне студије, Београд, 2009.
54) Бошковић Горан, Организовани криминал, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2014.
55) Бошковић Мићо, Криминалистика-методика, Полицијска академија, Београд, 1998.
56) Бошковић Мићо, Организовани криминалитет, Полицијска академија, Београд, 1998.
57) Chaliand, Gerard, Blin Arnaud, The History of Terrorism From Antiquity to al Qaeda, University of California press Berkeley, Los Angeles, 2007.

58) Crenshaw Martha, The Causes of Terrorism, Comparative Politics, Vol. 13, No. 4., 1981.
59) Crenshaw Martha, "The Debate over "New" vs. "Old" Terrorism." Presented at the Annual Meeting of the American Political Science Association, Chicago, 2007.
60) Димитријевић Војин, Тероризам, Ниро Радничка штампа, Београд, 1982.
61) Игњатовић Ђорђе, Организовани криминалитет-други део, Полицијска академија, Београд, 1998.
62) Кацаров, А., Казнено правни и криминолошки аспекти на феноменот корупција, Дипломски труд, Правен факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, 2018
63) Котовчевски, М., Облици на криминално делување на транснационалниот организиран криминал, Институт за одбранбени и мировни студии, Филозовски факултет, Скопје,2008 година
64) Котовчевски, М.,Национална безбедност, Скопје, Лабовиќ М. Власта корумпира, Скопје 2006
65) Лабовиќ, М., Николовски, М., Организиран криминал и корупција – нови теоретски димензии и практични консеквенции, методика на откривање и докажување, Скопје, 2009
66) Милошевска, Т.,Безбедносни аспекти на трговијата со луѓе во Југоисточна Европа, Институт за одбранбени и мировни студии, Филозофски факултет,
67) Михајлова, Е., Перењето пари и друга противправна имотна корист–влијанието врз финансискиот систем, превенција и искуствата од другите земји, МРКПК,бр. 1/97
68) Archer, C.: "Aspects of Soft Security", in Ojaneh Hanna (ed.), The Northern Dimension: Fuel for the EU?, Helsinki + UPI&IEP, program on the Northern Dimension of the CFSP.
69) Бакрески, О.: 'Нов меѓународен поредок", списание 'Одбрана", вол.XII, бр.91, 2003.
70) Beetham, D.: in (Allum, Felia and Renate Siebert, Eds.), Organized Crime and the Challenge to Democracy, London: Routledge, 2003.
71) CARPO Regional Project, "Update of the 2006 Situation Report on Organized and Economic Crime in South-eastern Europe", European Commission, Council of Europe, Strasbourg, June 2007.
72) Andreas, P. (2002), Criminalized Conflict: The Clandestine Political Economy of War in Bosnia, USA: Brown University;
73) Bovenkerk, F and Chakra, B.A., (2004), Forum on Crime and Society, Vol. 4, Numbers 1 and 2. Terrorism and Organized Crime;
74) Bošković, M. (2004), Organizovani kriminalitet i korupcija, Banja Luka: Visoka škola unutrašnjih poslova;

75) Bošković, M., Jovičić, D. (2002), Kriminalistika metodika, Banja Luka: Viša škola unutrašnjih poslova;
76) Krivikapić, V. (2005), Kriminalno organizovanje, terorizam i mere suprotstavljanja, Zbornik radova Organizovani kriminalitet – stanje i mere zaštite, Beograd: Policijska akademija;
77) Mijalković, S. (2009), Nacionalna bezbjednost, Beograd: Kriminalističkopolicijska akademija;
78) Mijalković, S. (2009a), Organizovani kriminal kao pretnja nacionalnoj bezbjednosti, Bezbjednost, br. 1–2, Beograd: Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije;
79) Mijalković, S.; Đinović, R. (2008), Simbioza organizovanog kriminala, terorizma i politike na Kosovu i Metohiji kao izazov i pretnja nacionalnoj i regionalnoj bezbjednosti, Kosmet – Gordijev čvor, Beograd: Institut za uporedno pravo;
80) Mijalkovski, M.(2004), Terorizam, Beograd: Fakultet civilne odbrane;
81) Mijalkovski, M. (2010), Terorizam i organizovani kriminal,Beograd: Fakultet bezbjednosti;
82) Rakić, M. (2006), Aspekti diferencijacije pojmova terorizam i organizovani kriminalitet, Časopis Bezbjednost policija građani, Banja Luka: Visoka škola unutrašnjih poslova;
83) Rees, W. (2006), Linking Organised Crime and Terrorism, Newsletter, Vol. 5 Issue 2, ECPR Standing Group On Organised Crime;

Интернет литература:

1. http://bi.mk/shto-e-perenje-na-pari/
2. http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/198.htm
3. http://www.cph.mk/ftp/Informativni%20i%20edukativni/2016/Megunaroden%20den%20protiv%20drogata%202016.pdf
4. http://www.emcdda.europa.eu/publications/eu-drugmarkets/2016/online/cannabis/trafficking-of-cannabis-in-europe_en
5. http://www.esem.org.mk/Root/mak/_docs/Izvestai/Megjunaroden%20pakt%20za%20gragjanskite%20i%20politickite%20prava%20na%20covekot%20i%20gragjaninot.pdf
6. http://www.fatf-gafi.org
7. http://www.fatfgafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf
8. http://www.gunpolicy.org/firearms/region/united-nations
9. http://www.interpol.int/public/thb/women/default.asp
10. http://www.slvesnik.com.mk/Issues/28970A8EDA90C64484DACDE5C30F10C3.pdf

11. http://www.sobranie.mk/2010-fcd3f1bb-e150-42dc-a54c-7741e9394da8-ns_article-potrebnoe-zasiluvanje-na-sorabotkata-vo-borbata-protiv-trgovijata-so-droga-4-11-10.nspx
12. http://www.ufr.gov.mk/?q=node/4
13. http://www.ufr.gov.mk/?q=node/8
14. http://www.ufr.gov.mk/files/docs/Vnatresna%20Organizacija.pdf
15. http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf
16. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-12c&chapter=18&lang=en
17. https://www.britannica.com/list/timeline-of-the-first-opium-war
18. https://www.britannica.com/list/timeline-of-the-second-opium-war-(arrow-war)